

Ellen E. Nicolaysen

Mellom viten og vilje

En vurdering av Auresamlingen

**Masteroppgave 2021
Master i Bibliotek- og informasjonsvitenskap**

Sammendrag

I denne oppgaven har jeg foretatt en vurdering av Auresamlingens betydning og verdi. Auresamlingen er en historisk samling av bøker og skrifter på nynorsk og norske dialekter samlet av Anton Aure (1884-1924). Samlingen ble videreført under navnet «Norsk boksamling, grunnlagd av Anton Aure» etter hans død. Metoden er basert på *Significance 2.0 – a guide to assessing the significance of collections* som er utviklet av Collections Council of Australia. Metoden går ut på å undersøke samlingens historie, proveniens og kontekst, og foreta en vurdering av samlingens betydning ut fra funnene. Vurderingen gjøres ut fra et fastsatt sett med kriterier som er oppført i Significance-guiden. Oppgaven konkluderer med at Auresamlingen er historisk betydning, og at den er en unik kilde til forskning på nynorsk bokhistorie, språk- og litteraturhistorie.

Abstract

In this thesis I have made an assesment of the significance of the Aure collection. The Aure collection is a historical collection of books and prints written in new norwegian and norwegian dialects collected by Anton Aure (1884-1924). The collection was continued under the name «Norwegian book collection, founded by Anton Aure» after his death. The research method is based on *Significance 2.0 – a guide to assessing the significance of collections* wich is developed by Collections Council of Australia. The method involves exploring the history, provenance and context of the collection, and to make an assesment of the significance of the collection based on the findings. The assesment is made by using a consistent set of criteria listed in the Significance guide. The thesis concludes that the Aure collection is highly significant because it is of historic importance and that it is a unique source for research on new norwegian book history and the history of new norwegian language and literature.

Forord

Jeg vil takke veileder Cecilie Naper, for tålmodighet og for konstruktive og oppmuntrende tilbakemeldinger.

Jeg vil også gi en stor takk til Ottar Grepstad som har vært en viktig informant, og som har vist stor interesse for prosjektet mitt.

Mange takker til alle de flotte kollegene mine på Nasjonalbiblioteket som stadig har måttet høre små drypp om ting jeg har funnet ut underveis.

Innholdsfortegnelse

1	Innledning og problemstilling.....	4
2	Litteratur om Auresamlingen	5
3	Metodologiske overveielser	7

1 Innledning og problemstilling

Auresamlingen er en historisk samling av nynorske publikasjoner. Den er en av flere spesialsamlinger som ble overført fra Universitetsbiblioteket i Oslo til Nasjonalbiblioteket i 1999. Vanligvis omtales den som en boksamling, men den inneholder også tidsskrifter og småtrykk. Firebinds-bibliografien *Nynorsk boklista*, som dekker alt som ble utgitt på nynorsk og dialekt fra 1646 til 1935, ble til parallelt med samlingen. Samlingen er nesten komplett sammenliknet med det som er registrert i bibliografien. En nyere del av Auresamlingen ble overført til Ivar Aasen-tunet i 2001. Den delen inneholder publikasjoner utgitt i tidsrommet 1936-1979, samt alle Auresamlingens avisårganger.

Samlingen har navn etter Anton Aure (1884-1924). På privat initiativ gjorde han en stor innsats for å spore opp eldre nynorske trykk. Parallelt med samlingsarbeidet utarbeidet han de to første bindene av *Nynorsk boklista*. I tillegg arbeidet han med et større biografisk oppslagsverk om forfattere som skrev på nynorsk. Dette verket ble aldri ferdigstilt. Fra 1919 mottok han statsstipend for å drive med nynorsk litterærhistorisk samlings- og granskingsarbeid. Etter Aures død ble arbeidene med boksamlingen, bibliografien og oppslagsverket videreført i om lag 50 år, under navnet «Norsk boksamling, grunnlagd av Anton Aure».

For noen år siden fikk jeg i oppgave å katalogisere Auresamlingen i Nasjonalbibliotekets online-katalog (som i dag er i Alma/Oria). Ut fra samlingens utseende, tilstand og innhold forsto jeg at det må ha vært lagt ned mye arbeid i den en gang i tiden. På kontoret fant jeg en perm med artikler som satte meg på sporet av samlingens historie. Her fant jeg også en studentoppgave som ledet meg til arkivmateriale med tilknytning til samlingen. Disse funnene ga meg inntrykk av at samlingen må ha vært av en viss betydning. Men det var få av mine

nåtidige kolleger som visste noe om den. Jeg bestemte meg derfor for å foreta en undersøkelse for å finne ut hva slags verdi samlingen kan ha i dag.

Problemstillingen jeg har arbeidet ut fra er: *Hvilken betydning og verdi har Auresamlingen?* Dette har jeg belyst ved å stille to forskningsspørsmål: *Hva var det opprinnelige formålet med samlingen? Hvorfor gir det mening å bevare samlingen i dag?*

2 Litteratur om Auresamlingen

Det finnes mange artikler om Anton Aure og hans arbeid med boksamlingen og *Nynorsk boklista*. Første gang Aures arbeid var omtalt i et fagtidsskrift var i 1917. Da skrev Oluf Kolsrud en anmeldelse av første bind av *Nynorsk boklista*. Anmeldelsen er skrevet som et essay hvor han setter bibliografien inn i en bok- og språkhistorisk kontekst. I tillegg til å bemerke bibliografiens styrker og svakheter gir han her en gjennomgang av eldre produksjon av trykt litteratur på norske dialekter. Kolsrud omtaler den nynorske bokavlen som et vanskelig emne å få oversikt over. Aures bibliografi var det første systematiske arbeidet som ble gjort på dette området. Essayet sto i *Nordisk tidskrift för bok- och biblioteksväsen*.

I samme tidsskrift ble det noen år senere trykket to artikler om Aure. Den første av disse var minneartikkelen «Anton Aure 1884-1924. Et eftermæle», skrevet av Wilhelm Munthe i 1925. Munthe var overbibliotekar¹ ved Universitetsbiblioteket da Aure var statsstipendiat med arbeidsplass der. Munthes artikkel gir en bredere oversikt over Aures bakgrunn og virke, og en vurdering av betydningen av Aures boksamling og bibliografiske arbeid. Det antydes her at det er planer om en videreføring av Aures arbeider.

Den andre artikkelen kom i 1928. Den har tittelen «Norsk boksamling, grunnlagd av Anton Aure» og ble skrevet av Sigmund Skard. Tittelen på artikkelen var navnet samlingen fikk etter Aures død. Planene om videreføring av Aures arbeid, som Munthe så vidt hadde vært inne på i sin artikkel, hadde blitt satt ut i livet. Det norske Samlaget hadde kjøpt Aures samling og deponert den hos Universitetsbiblioteket. Norsk boksamling ble et spesialbibliotek hvor det ble arbeidet videre med innsamling og registrering av nynorsk litteratur. Skard var bestyrer for samlingen. Da han skrev artikkelen, hadde han nettopp gjort seg ferdig med å pakke opp

¹ Tilsvare det som i dag går under stillingsbetegnelsen bibliotekdirektør eller –sjef.

og ordne samlingen. Artikkelen er dermed en slags kunngjøring om at samlingen er tilgjengelig for bruk. Han gir en god og fyldig beskrivelse av samlingen og hva som gjør den så unik. Samtidig beskriver han hvilke forhold som omga landsmållitteraturen i siste halvdel av 1800-tallet. Artikkelen utdyper i så måte hvor vanskelig samlingsarbeidet må ha vært. Skard kommer også inn på hva som var Aures motivasjon bak arbeidet: Å gi et bidrag til målsaken.

Aure har også blitt omtalt i artikler i lokalhistoriske publikasjoner flere ganger gjennom årene. En artikkel som er interessant i denne sammenheng er «Anton Aure – den nynorske bibliografen» av litteraturforskeren Idar Stegane. Den sto på trykk i *Romsdal Sogelag årsskrift* i 1984, i forbindelse med 100-årsjubileet for Aures fødsel. Stegane bringer her inn noen nye betraktninger rundt Aures omfattende arbeid for å fremme nynorsk litteratur; som bibliograf, litteraturhistoriker og tidsskriftredaktør. Han setter disse arbeidene inn i den historiske konteksten rundt målrørsla på Aures tid. En interessant opplysning kommer mot slutten av artikkelen: Ved Nordisk institutt, Universitetet i Bergen ble det på 1980-tallet jobbet med et forskningsprosjekt kalt «Nynorsk litterær offentlegheit 1850-1915». Der «EDB-førte» de bind 1 av *Nynorsk boklista* og brukte dette som et bibliografisk utgangspunkt.

I 2001 ble det skrevet en hovedoppgave² på bibliotekstudiet ved Høgskolen i Oslo: *Norsk boksamling, grunnlagd av Anton Aure. Arkivkatalog – et forarbeid* av Magnus Halle. Oppgaven gir en oversikt over arkivmaterialet etter Anton Aure og Norsk boksamling. Da Halle skrev den sto boksamlingen og arkivmaterialet samlet i Industriens og eksportens hus ved Drammensveien i Oslo, i lokaler som Universitetsbiblioteket, og siden Nasjonalbiblioteket leide fra 1974 til 2005. Kort tid etter at oppgaven ble skrevet ble materialet flyttet. Da ble arkivmaterialet skilt fra boksamlingen, og boksamlingen ble delt. Oppgaven er derfor en interessant kilde i arbeidet med å rekonstruere og forstå materialet. Den tar i hovedsak for seg arkivmaterialet, men Halle har også noen synspunkter på boksamlingens bokhistoriske betydning.

Artikler som er skrevet etter Aures død viser at tilblivelsen av Auresamlingen hadde nær sammenheng med utarbeidelsen av bibliografien *Nynorsk boklista* og arbeidet med et biografisk oppslagsverk over nynorsk-forfattere. Arbeidet med boksamlingen, bibliografien

² Tilsvarer en bacheloroppgave i dag.

og oppslagsverket var høyt verdsatt i samtiden. Det førte til at Aure ble statsstipendiat i 1919. I flere av artiklene fremheves det bok-, språk- og litteraturhistoriske forskningspotensialet i materialet han etterlot seg. Aures virksomhet ble derfor videreført under navnet Norsk boksamling. Det fortelles hvem som var bestyrere for samlingen fram til 1940-tallet, men det er sparsomt med opplysninger om hvordan arbeidet utviklet seg.

Artiklene som ble skrevet etter Aures død skildrer ham som en som kom fra små kår, hadde mye motgang, døde ung, og etterlot seg et imponerende stykke arbeid. Historien om Anton Aures arbeid med å bygge opp samlingen fortelles. De peker på hvor vanskelig det var å spore opp ukjent litteratur. Det legges vekt på hans engasjement for målsaken og hans iherdige og møysommelige arbeid. Men det finnes veldig lite litteratur om videreføringen av Aures arbeid, som varte i femti år som Norsk boksamling. Det har nesten ikke vært skrevet noe om videreføringen av Aures arbeider i Norsk boksamling, til tross for at denne virksomheten ble avsluttet drøye femti år etterpå.

3 Metodologiske overveielser

Jeg grublet lenge over hvordan jeg skulle designe denne undersøkelsen. Jeg mente det var viktig å få med både Anton Aures og boksamlingens historie. En mulighet var å gjøre en narrativ studie basert på dokumentanalyse. Det finnes mye arkivmateriale som kan knyttes til samlingen. Arkivmaterialet kan brukes for å supplere, utdype og utvide det som allerede har blitt skrevet om samlingen.

En innfallsvinkel kunne være å utforme undersøkelsen som en biografi. Biografisjangeren er en måte å skrive historie på, fra et mikroperspektiv. Ved å sette en persons liv inn i en kontekst kan man belyse konteksten ut fra denne personens synsvinkel. Anton Aures biografi kunne kanskje ha sagt noe om hvilke faktorer som lå til rette for at denne samlingen ble en realitet i hans samtid, og om hva som drev ham til å legge så mye arbeid, tid og penger inn i den. Men Auresamlingen hadde tilvekst i flere tiår etter Aures død. Den eksisterer fremdeles i dag. En biografi om Anton Aure ville ikke ha fått med seg det som har hendt med samlingen etterpå.

En annen mulighet kunne da være å skrive samlingens biografi. Biografier om gjenstander brukes av og til som metodologisk tilnærming innen fag som antropologi og museologi. En

artikkel som siteres hyppig i den forbindelse er «The cultural biography of things: Commoditization as process» av antropologen Igor Kopytoff. Han skriver bl.a. at: «In doing the biography of a thing, one would ask questions similar to those one asks about people: What, sociologically, are the biographical possibilities inherent in its «status» an in the period and culture, and how are these possibilities realized?» (s. 66). En gjenstand gjennomgår forskjellige livsfaser fra den blir produsert til den ender opp som søppel eller klenodium. Hvilken status gjenstanden har i de ulike livsfasene er sosialt og kulturelt, og kanskje også politisk, betinget. Både mennesker og gjenstander påvirker, og blir påvirket av, politiske, intellektuelle, kulturelle eller sosiale strømninger i samfunnet. Auresamlingens historie strekker seg over 120 år. Her ville det ha blitt vanskelig å avgrense stoffet til en masteroppgave. Innfallsvinkelen kunne kanskje ha vært interessant å bruke i en avhandling.

Ved en tilfeldighet kom jeg over en systematisk metode for vurdering av kulturhistoriske samlinger kalt Significance. Metoden følte mer faglig riktig. Den ga retning til undersøkelsen min. Dessuten ser jeg at den kan komme til nytte i min daglige jobb, som er å være bibliotekar i en institusjon som har arvet flere historiske samlinger.

4 Significance-metoden

Significance-metoden er utviklet av Collections Council of Australia Ltd., og beskrives i guiden *Significance 2.0: A guide to assessing the significance of collections* (Russell & Winkworth, 2009). Den er ment å være et verktøy som kan brukes til å vurdere betydningen og den kulturelle verdien av samlinger og enkeltobjekter i arkiv, bibliotek og museum. Metoden er fleksibel og kan tilpasses ulike institusjoners ulike behov for samlingsvurdering. I flere europeiske land har man utviklet egne metoder basert på *Significance 2.0*. Her i Norge har den vært en viktig inspirasjon i utarbeidelsen av heftet *Vurdering av samlinger*. *Veiledning. Vurdering av kunst- og kulturhistoriske samlinger* utgitt i 2016 av Kulturrådet i samarbeid med Haugalandmuseene.

Ordet *significance* kan oversettes med «betydningsfullhet». Significance-metoden er en steg-for-steg-prosess som i korte trekk går ut på at man foretar en systematisk innsamling av data og kunnskap om samlingen og samlingens kontekst. Dette gir grunnlag for en kvalitativ

vurdering ut fra et fastsatt sett med kriterier. Prosessen kan avdekke ukjente sider ved en samling. Den er et verktøy som kan brukes for å ta gode og gjennomtenkte avgjørelser. Dette kan man dra nytte av i videre arbeid med samlingen, f.eks. i forbindelse med formidling eller konservering. Metoden er åpen for at en samling kan ha ulik betydning for ulike grupper, og at betydningen kan endre seg over tid.

Det er fem hovedelementer i undersøkelsesprosessen. De tre første går ut på å analysere samlingens innhold, fullstendighet og tilstand, undersøke samlingens proveniens og kontekst, og sammenlikne med andre samlinger. Ut fra kunnskapen man har samlet foretas en vurdering av samlingens verdi ut fra et sett med fastlagte kriterier. Til slutt oppsummeres samlingens mening og verdi i et «Statement of significance».

Vurderingskriteriene består av fire primærkriterier og fire sammenlikningskriterier. Primærkriteriene er: Historisk betydning, estetisk betydning, vitenskapelig betydning eller forskningspotensial, og sosial/åndelig betydning. Samlingen kan være av betydning selv om den bare oppfyller ett av primærkriteriene. Sammenlikningskriteriene brukes for å vurdere graden av betydning. Man ser da på: Proveniens, sjeldenhet eller representativhet, tilstand og fullstendighet, og tolkningsmuligheter.

Proveniens og kontekst

Proveniens og kontekst er nøkkelelementer i Significance-metoden. Registrering av proveniens og kontekst kan være relaterte prosesser. Hvordan en samlings proveniens blir dokumentert når den anskaffes kan virke inn på forståelsen av dens kontekst. En god forståelse av konteksten kan øke samlingens verdi som forskningsressurs.

Proveniensen er en samlings eller gjenstands livshistorie. Den forteller om dens opprinnelse og om eierforhold gjennom tidene. Definisjonen av proveniens varierer, avhengig av hva slags samling eller gjenstand man har foran seg. For eksempel er et arkivs proveniens relatert til personen eller institusjonen som har skapt arkivet. Det er viktig å ikke blande dokumenter fra et arkiv med dokumenter fra andre arkiv. Arkivskapers orden må respekteres så langt det er mulig. Måten et arkiv er ordnet på kan avdekke skjulte mønstre i dets historiske kontekst. Et kunstverks proveniens er dokumentasjonen av dets eierforhold fra det forlot kunstnerens alelier, og hvilke utstillinger det har vært representert på. Her er proveniensen viktig for å

forstå kunstverkets autensitet. Når det gjelder arkeologiske gjenstander er proveniensen det eksakte stedet gjenstanden ble funnet, og dens posisjon i forhold til andre gjenstander på funnstedet. Det har betydning for forskning på både gjenstanden og stedet den ble funnet. Det finnes eksempler på at bestemte figurer funnet i arkeologiske utgravninger har inspirert motiver i ikoniske kunstverk. Da blir dette også en del av gjenstandens proveniens.

Proveniensen kan være dokumentert i form av salgskvitteringer, brev, fotografier, kataloger eller tidligere forskning. Av og til kan proveniensen leses ut fra objekter i en samling. For eksempel kan bøker inneholde tidligere eiers navnetrekk, ex libris, stempel eller en hilsen hvis boka har vært gitt som gave. Understrekninger i teksten eller kommentarer i marginen kan vise til tidligere eiers virke eller overbevisninger. Innbindingen kan også si noe om proveniensen. En godt dokumentert proveniens kan være avgjørende fordi den kan være nøkkelen til en samlings eller gjenstands historiske betydning. Det kan være hovedgrunnen til at en institusjon skaffer seg den. Derfor er det viktig å ta vare på all dokumentasjon på en ryddig måte. I Significance-metoden er proveniensen et av hovedelementene i undersøkelsen. I tillegg er den et av sammenlikningskriteriene som sier noe om graden av betydning.

Å undersøke en samlings eller gjenstands kontekst er vesentlig når man foretar en vurdering. Konteksten kan dreie seg om historiske mønstre eller temaer, personer, miljøer eller steder som samlingen eller gjenstanden kan relateres til. Her kan dens relasjon til andre samlinger eller gjenstander også ha noe å si. Studiet av konteksten kan si noe om hva som var dens opprinnelige formål. Slike studier kan være til hjelp hvis man har en liknende samling eller gjenstand uten proveniens. I likhet med proveniens kan kontekst bety ulike ting for ulike typer samlinger eller gjenstander.

Studiet av en samlings kontekst bygger på funn fra undersøkelsen av samlingens proveniens og historie. Folk som har jobbet med samlingen har sannsynligvis en forståelse av dens kontekst, men det er ikke vanlig å dokumentere dette. Unntak kan være hvis samlingen aktualiseres på en eller annen måte. Det kan for eksempel være gjennom en omtale i en utstillingskatalog eller i en tidsskriftartikkel. Viten om en samlings historiske kontekst bør dokumenteres for fremtiden selv om den ikke skal være gjenstand for formidling. Det som er selvfølgelig kunnskap i dag, behøver ikke nødvendigvis å være det i neste generasjon. En samling kan ha ulik åndelig eller sosial betydning for ulike grupper eller miljøer i nåtiden.

Dette bør også dokumenteres for fremtiden. Slik dokumentasjon kan være av stor betydning for samlingens fremtidige forskningspotensial (Russell & Winkworth, 2009).

Fremgangsmåte i masteroppgaven

Jeg vil starte med å beskrive de to delene av Auresamlingen. Tilstand, merker og utseende som kan si noe om proveniensen. I og med at Auresamlingen var en del av et stipendiatarbeid, som siden ble videreført av andre, vil jeg også beskrive annet materiale som kan knyttes til samlingen. Det er viktig for å belyse dens proveniens og kontekst. I neste del vil jeg ta for meg Auresamlingens historie. Historien er delt i tre faser: Første fase er Anton Aures liv og virke. Her vil jeg legge vekt på de delene av Aures liv som jeg mener er mest relevant for denne undersøkelsen. Flere av artiklene i litteraturgjennomgangen går inn på viktige hendelser i hans privatliv, som til en viss grad påvirket hans virke. Men i denne oppgaven måtte jeg avgrense mer. Det jeg har valgt å legge vekt på er faktorer som jeg mener er med på å belyse de to forskningsspørsmålene i problemstillingen. Andre fase tar for seg samlingens tilværelse etter Aures død, da samlingen gikk under navnet «Norsk boksamling, grunnlagd av Anton Aure». I tredje fase tar jeg for meg hva som har skjedd med samlingen etter utviklingen av Norsk boksamling og fram til vår tid. Her gjør jeg en avgrensning i tid, til juni 2018. Hendelser som har skjedd etter denne datoen er ikke med i vurderingen. I neste del av oppgaven vil jeg sette samlingen inn i kontekster ut fra funn i gjennomgangen av samlingens historie. Deretter vil jeg presentere andre samlinger som Auresamlingen kan sammenliknes med. Alle data fra de foregående delene danner grunnlag for vurderingsdelen av oppgaven, hvor jeg vurderer samlingen opp mot vurderingskriteriene i Significance-metoden. En oppsummering av denne vurderingen vil til slutt gi en konklusjon med svar på problemstillingen.

5 Kildemateriale

I undersøkelsen har jeg benyttet både publisert og upublisert materiale. Når det gjelder publisert materiale viser jeg til litteraturgjennomgangen over. I tillegg har jeg brukt årsmeldinger fra Norsk boksamling, Det Norske Samlaget og Nynorsk kultursentrum. Avisartikler er funnet ved søk i Nasjonalbibliotekets Nettbibliotek (bokhylla.no). Ellers er det benyttet sekundærlitteratur som belyser temaer i samlingens historiske kontekst.

Av upublisert materiale har jeg brukt arkivmateriale som er lagret hos Riksarkivet og Nasjonalbiblioteket.

Arkivmateriale hos Riksarkivet:

- Universitetsbiblioteket i Olsos arkiv (Serie Df – Sakarkiv alfabetisk, stykke L0003, mappe Aures boksamling). Mappen «Aures boksamling» inneholder materiale som beskriver arbeidet med boksamlingen da den ble deponert hos Universitetsbiblioteket etter Anton Aures død. Her finnes arbeidsrapporter, timelister og kvitteringer, samt Gerhard Munthes originaltegning til Norsk boksamlings ex libris.
- Oluf Kolsruds korrespondansearkiv (Serie Brevsamling 1903-1945, stykke L0035, mappe nr. 166-170). Mappen inneholder brev fra Anton Aure til Oluf Kolsrud.

Arkivmateriale i Nasjonalbibliotekets håndskriftsamling:

- Brevs. 657 Brev til Anton Aure. Brevsamlingen er på drøyt 1500 brev. I brevsamlingen kan man finne opplysninger om hendelser i Anton Aures liv, om utviklingen av boksamlingen og om arbeidet med *Nynorsk bokliste*.
- Ms.fol. 4686 A Papirer knyttet til Anton Aures virksomhet med boksamling og «Nynorsk boklista».
- Ms.fol. 4686 C Private utklippbøker og løse utklipp. Mappen inneholder Anton Aures utklippbøker med avisutklipp av stykker av og om Aure.
- Ms.fol. 4687 Norsk boksamling, grunnlagd av Anton Aure. Mappen inneholder brev til og fra Norsk boksamling.

Jeg har også benyttet meg av uregistrert arkivmateriale som oppbevares i Nasjonalbibliotekets magasin sammen med boksamlingen. Det inneholder årsrapporter fra Norsk boksamling. Ellers har jeg brukt dokumenter fra Nasjonalbibliotekets institusjonelle arkiv, og Magnus Halles hovedoppgave fra Høgskolen i Oslo (Halle, 2001).

Det er sannsynlig at man kan finne arkivmateriale av interesse i Det Norske Samlagets arkiv. Dette arkivet er ikke undersøkt.

6 Beskrivelse av Auresamlingen

Auresamlingen er en samling av trykte publikasjoner på nynorsk og dialekt utgitt fra første halvdel av 1800-tallet til 1970-tallet. Totalt dreier det seg om 10 000-12 000 bind. Samlingen eies av Det norske Samlaget og er deponert hos Nasjonalbiblioteket i Oslo og Ivar Aasentunet i Ørsta.

Den eldste delen av samlingen er oppstilt i underjordisk magasin hos Nasjonalbiblioteket i Oslo. Den består av om lag 6000 bøker, tidsskrifter og småtrykk utgitt fram til 1935. Hvert bind er stemplet med et samlingsstempel som er utformet som en firkant med ordet AURE og et felt med plass til løpenummer. Bindene er nummerert etter innførslene i *Nynorsk boklista* og stilt opp i nummerrekkefølge. I tillegg har de innstikksedler med hyllesignatur (Aure + løpenr.). Bøkene har strekkode klistret inn på innsiden av permen. Småtrykk og hefter har «dokid» (unikt identifikasjonsnummer) skrevet inn. Mange av bøkene har privatinnbinding med ordet AURE og løpenummer innfelt på ryggen. Anton Aures håndskrevne signatur finnes på bøker og hefter i en stor del av samlingen. I tillegg finnes signaturer eller stempler fra tidligere eiere, eller de inneholder personlige hilsener fra forfatterne. Småtrykk er samlet i 24 kapsler. Kapslene har etiketter med ex libris fra «Norsk boksamling, grunnlagd av Anton Aure» og ordet «Småprent». De har påskrevet bokstaven S + bokstaver fra A-X (eksempel: S.A., S.B., S.C.) Trykkene som er lagret i kapslene har løpenummer sammen med bokstavkombinasjon. I tillegg er det fem kapsler uten ex libris. De er mer forseggjort og har blå rygg med gullskrift, hvor det står «Norske smaaprent». Disse kapslene inneholder småtrykk som ikke er registrert i *Nynorsk boklista*. De er sortert i kategoriene «Lover» (lover og vedtekter for institusjoner), «Rundskriv» og «Visor» (leilighetsviser).

De nummererte bindene i samlingen er registrert i biblioteksystemet Alma. Bøker utgitt til og med 1925 er i tillegg registrert i Nasjonalbibliotekets gamle seddelkatalog, HK1.

En del uregistrert materiale som antakeligvis har tilknytning til samlingen ligger i hyller ved siden av. Det dreier seg om bunker med tidsskrifter, en god del avisutklipp, diverse småtrykk, kartotekbokser med manuskript til fjerde bind av *Nynorsk bokliste* skrevet på katalogkort,

Den nyere delen av Auresamlingen er oppstilt i magasin i museumsbygget i Ivar Aasentunet i Ørsta. Denne delen består av om lag 5000 bøker, tidsskrifter og småtrykk utgitt fra 1936 til 1970-tallet. Bindene er stemplet med det samme AURE-samlingsstempel som på Nasjonalbiblioteket, men er ikke nummerert. Samlingen er oppstilt alfabetisk i to bolker.

Ifølge reolskiltingen ble første bolk pakket ut i 2001 og andre bolk i 2005. Boksamlingen er ikke katalogisert. Aures blad- og avissamling er oppstilt for seg. Den består av 2200 årganger av 147 titler fra tidsrommet 1877-1972. De fleste avisårgangene er bundet inn. Mange av bindene har ordet Aure og Universitetsbibliotekets logo preget inn på ryggen. Noen årganger er pakket inn i gråpapir. Avissamlingen er oppstilt alfabetisk. En oversikt over titler og årganger finnes på hjemmesiden til Ivar Aasen-tunets bibliotek og arkiv.

Både den gamle og den nyere delen av samlingen er i god stand og i god orden. Den eldre delen ser ut til å være komplett. Da det ikke finnes noen katalog over den nyere delen er det vanskelig å si om den er intakt.

Arkivmateriale med tilknytning til boksamlingen oppbevares i håndskriftsamlingen hos Nasjonalbiblioteket i Oslo. Materialet omfatter en brevsamling på drøyt 1500 brev til Anton Aure, samt korrespondanse til og fra Norsk boksamling. Her er også en samling med manuskripter av Anton Aure, bl.a. forarbeider til et forfatterleksikon og en visesamling. I tillegg finnes flere manuskripter av andre, heriblant stykker innsendt til tidsskriftet *Ung-Norig*. Skjemaer med biografiske opplysninger om forfattere som skriver nynorsk, utfylt av forfatterne selv, er bundet inn i tre bind. Det finnes også en autografsamling, utklippsbind med artikler av og om Anton Aure, samt løse avisutklipp. En samling med portrettfotografier og et postkortalbum oppbevares hos Nasjonalbibliotekets billedsamling.

Noe arkivmateriale oppbevares også sammen med boksamlingen. Her er det kartotekbokser med manuskript til 4. bind av *Nynorsk bokliste*. Utklipp av bokanmeldelser er samlet i 90 kapsler som er merket med Norsk boksamlings *ex libris* og teksten «Gåve frå Olaf norli». Andre kapsler inneholder biografisk materiale i form av avisutklipp. I tillegg er det en del usorterte papirer, bl.a. årsrapporter fra Norsk boksamling, diverse lister og noe korrespondanse.

I et rom ved siden av Nasjonalbibliotekets spesiallesesal står det et kartotekskap som inneholder registreringsarbeider utført av Anton Aure og medarbeidere i Norsk boksamling. Skapet består av 15 skuffer med sedler i A5-format. I åtte av skuffene er det en artikkelindeks hvor det er registrert artikler etter emner. En skuff inneholder referanser til eldre visetrykk, og en skuff inneholder biografiske opplysninger om nynorsk-forfattere i stikkordsform.

På et av kontorene hos Nasjonalbiblioteket står Norsk boksamlings arbeidseksemplar av *Nynorsk bokliste*, som tidligere fungerte som katalog over boksamlingen. Her er innførslene nummerert for hånd. Nummereringen tilsvarer løpenumrene i boksamlingen.

Samlingsstempelet er bevart, sammen med en klisjé av Norsk boksamlings ex libris og en bunke med ex libris-etiketter.

7 Auresamlingens historie

Anton Aure

Anton Magnus Aure (1884-1924) kom fra Fræna i Romsdal. Faren, Jakob Sivertsen Aure, var bonde og poståpner. På gården etablerte han også sag og snekkerverksted. I oppveksten hjalp Anton til både i poståpneriet og snekkerverkstedet. En periode prøvde han seg som mannskap på fiskerbåt, men måtte gi opp fordi han ikke hadde helse til det. Ifølge Olav Dalgard var det meningen at han skulle ta over gården sammen med den eldste broren. Men da han var 20 år gammel valgte han en annen livsretning (Dalgard, 1925).

Vinteren 1903/1904 var Anton Aure elev på Møre folkehøgskule i Ørsta. Her kom han i kontakt med andre som delte hans interesse for litteratur. Han fikk et nært forhold til Olav Nygard og Anders Underdal. De to ble senere kjente diktere. Skolen var etablert, og ble drevet, av Andreas Austlid. Han var bl.a. kjent for å ha utgitt den første ABC-boka på nynorsk, og for et lesebokverk på nynorsk med norsk tradisjonsstoff (Halse, 2009). Austlid skal ha hatt en sterk innvirkning på Anton Aure. I *Møre folkehøgskule i femtan aar* (Møre folkehøgskule, 1914) skrev Aure hyllestidiktet «Til Andreas Austlid!», med følgende merknad under:

Daa eg kom paa folkehøgskulen var eg aandeleg oppgiven og rotlaus, aatte ikkje tru paa meg sjølv eller paa noko anna. Men paa høgskulen klaarna det mykje, so eg fekk fotfeste og mod til aa leggja ut i livsens strid. I takksemnd skreiv eg desse versi til honom som daa stod i brodden for skulen. (s. 17)

1909-1911 tok Aure lærerutdanning på Volda lærarskule. Siden jobbet han som lærer flere steder, til han ble statsstipendiat i 1919. I disse årene jobbet han systematisk med boksamling, utarbeidet første bind av *Nynorsk boklista*, og gjorde forarbeider til et nynorsk

forfatterleksikon. Aures utklippalbum vitner om at han også utviklet seg som skribent. Han var opptatt av å formidle litteratur på nynorsk, særlig med ungdom som målgruppe.

I tillegg hadde Aure et sterkt engasjement for målsak og avholdssak. Han var aktiv i flere lag og foreninger. Bl.a. var han med på å stifte Romsdalslaget i Oslo og var første formann der. Han var også med i styret for Landskomitéen for avholdsundervisning, og øverstetemplar i Losje Tjodlaug, under I.O.G.T. (Aure, s.a.). Han var særlig opptatt av å stimulere litteraturinteressert ungdom til å lese nynorsk. I 1920 startet han Bragegildet, en studiering om litteratur i Bondeungdomslaget

Skribent og litteraturformidler

I Aures utklippbok (Aure, 1903-1919) finnes det første stykket han hadde på trykk i en avis. Det sto i *Den 17de Mai* 24. februar 1903. Under utklippet har han notert at: «Dette var fyrste stykket eg skreiv i bladi. Eg hadde ikkje havt nokor opplæring i norsk daa, men freista berre paa eigi haand aa skriva so godt eg kunde.». Norsk er her synonymt med nynorsk.

Skriftspråket som ble brukt av majoriteten i Norge på den tiden ble kalt dansk, eller dansk-norsk, av folk i målrørsla. Aures notat under utklippet tyder på at han kun hadde hatt opplæring i det dansk-norske skriftspråket på skolen i oppveksten. Stykket han skrev i 1903 handlet om Henrik Krohns skrifter, og var en sterk oppfordring om å utgi dem på nytt. Siden skrev han utelukkende på nynorsk i aviser og tidsskrifter, bl.a. *Den 17de Mai*, *Romsdals budstikke*, *Norig*, *Syn og Segn* og *For Bygd og By*. Han skrev artikler, debattinnlegg, brev til leserne og nedtegnelser av folkediktning. Spesialområdet var bokanmeldelser og oversiktsartikler over nynorsk bokavl.

Aure var særlig opptatt av å vekke ungdommens interesse for nynorsk litteratur. I 1920 startet han opp Bragegildet, en studiering om litteratur i Bondungdomslaget. Og i 1923 utga han heftet *Ungdom og bøker. Ei liti rettleiding for norsklynd ungdom som vil faa seg eigi boksamling*. Heftet ble spredt til flere ungdomslag rundt omkring i landet. En av hans kjepphester var at folk skulle kjøpe bøker på nynorsk. Det kommer bl.a. til uttrykk i *Ungdom og bøker*:

Maalfolk og bondefolk i det heile maa læra aa kjøpa bøker skal dei kunne fylgja med i si tid; for elles vil byarne endaa meir enn fyrr faa makti og byfolki alltid vera dei

førande og leidande. Og maalfolki maa læra aa stydja sine eigne bokmenn med aa kjøpa bøkerne deira, og ikkje tru paa skriket i dei store bybladi um at det er berre «riksmaals»-bøkerne som duger til noko. Det er svart lygn. Eg torer paastaa, at me eig mykje i nynorsk bokheim, som stend fullt paa høgde med dei beste i den norsk-danske no for tidi. (Aure, 1923, s. 21-22)

Sammen med forleggeren Erik Gunleikson utga han litteraturtidsskriftet Ung-Norig fra 1918. Dette var et rent idealistisk prosjekt. Pengene som kom inn fra abonnentene dekket knapt nok trykkeutgiftene. Flere kjente forfattere og intellektuelle bidro med artikler uten vederlag, som f.eks. Olav Aukrust, Tore Ørjasæter, Olav Duun og Arne Garborg. I bladet slapp de også til unge forfatterspirer som fikk dikt og prosastykker på trykk. Ellers skrev Aure mye av stoffet selv. Da Aure døde i 1924 overtok Henrik Rytter som redaktør. Bladet opphørte i 1926. Gunleikson og Aure samarbeidet også om bokserien «Gamle norskmaalsskrifter». Det var nyutgivelser av eldre verker på nynorsk og dialekt. Hver utgivelse har forord av Anton Aure med en kort biografi om forfatteren. Bøkene i serien ble sendt ut til abonnentene av Ung-Norig.

Boksamlingen

I *Ungdom og bøker* (Aure, 1923) forteller Aure at han bestemte seg for å samle alt som hadde kommet ut på nynorsk da han var 16-17 år. At han ikke hadde inntekt på den tiden hindret ham ikke:

Eg var den tid heime hjaa far og hadde mest ikkje nokor innkoma. Men eg nytta dei faae skillingar eg kunde spara til bøker. Eg kjøpte aldri rusdrykk og aldri tobak liksom kammeratarne mine pla gjera. Eg trur mest eg spara paa klædi au; eg hev i vissa aldri tykt eg hadde bruk for so mange fine «dressar» som mange av dei eg hev vore i lag med. Paa den visi fekk eg fleire bøker um aaret enn eg hadde vaaga vona (s. 9).

Det skulle vise seg at det ikke var noen lett oppgave å finne alt som var utgitt på nynorsk. Mye hadde blitt utgitt i små opplag, trykket og solgt lokalt. Disse bøkene ble ikke ført inn i bibliotek- eller bokhandlerkataloger. Det dreide seg ofte om små, unnselige trykk av liten verdi. Noen bøker kom kun som utklippsbøker i aviser. Mye av det som ble publisert ble ikke sett på som noe det var verd å samle på (Skard, 1928).

Aure gjorde en stor innsats for å spore opp denne litteraturen. Innsamling og dokumentasjon var noe han brukte mye tid på ved siden av jobben som lærer. Gjennom årene skrev han brev til alle «bokmenn»; forfattere, forleggere, boktrykkere og samlere. Han spurte om de kunne ha noe å selge eller bytte, eller om de hadde opplysninger om bøker eller forfattere. Han reiste rundt til forskjellige steder i landet og oppsøkte trykkerier og privatpersoner for å lete etter bøker. Han lette gjerne i kottet eller på loftet hos folk hvis han fikk komme til. For ham var ingen nynorske trykk uten verdi (Skard, 1935).

I 1914 sendte Aure en søknad om reisestipend til Det akademiske kollegium ved universitetet. Han ville reise til Universitetsbiblioteket i Kristiania for å søke gjennom katalogene der. Universitetsbiblioteket hadde mandat til å samle alt som ble trykket i Norge, og Aure ville skaffe seg oversikt over alt som hadde blitt utgitt på nynorsk og dialekt. Parallelt med søknaden sendte han et brev til Halvdan Koht for å be om støtte til søknaden sin. Brevet er datert 16.02.1914 (Koht, ca. 1895-1965). Det er interessant fordi det er den første beskrivelsen av Aures prosjekt, som skulle bli statsfinansiert fem år senere. Aure forteller her om boksamlingen, utarbeidelsen av en nynorsk bibliografi og et biografisk oppslagsverk. Han forteller også om motivasjonen bak arbeidet. Det er ment å være til «litegrand gagn for maalsaki». Søknaden ble innvilget. Sommeren 1914 kunne han besøke det nyåpnede Universitetsbiblioteket ved Drammenveien..

Nynorsk boklista

Aure førte lister for å holde orden på hva han hadde og hva han manglet av utgivelser. Han undersøkte kataloger i bibliotek, bokhandler og antikvariater, og utvekslet referanser gjennom omfattende korrespondanse. I Aures brevsamling ved Nasjonalbiblioteket (Aure, ca. 1903-1924) er det bevart rundt 70 brev fra Torleiv Hannaas. Hannaas samlet også nynorske bøker og trykk, og han var veldig interessert i Aures lister. En gang sendte han Aure førsteutgavene av Ivar Aasens *Ervingen* og A.O. Vinjes *Storegut* i bytte mot avskrifter av listene. Hannaas oppmuntret Aure til å utgi listene i bokform. Det var han som fikk Aure til å søke om stipend slik at han kunne reise inn til Universitetsbiblioteket. Der ble alle bøker trykket i Norge registrert i *Norsk bokfortegnelse* år for år. Etter en gjennomgang av alle årgangene kunne Aure konstatere at på sine lister hadde han mer enn 200 bøker og skrifter som manglet i *Norsk bokfortegnelse* (Aure, 1916b).

Under oppholdet ved Universitetsbiblioteket ble Aure kjent med Hjalmar Pettersen. Pettersen var leder for Norske avdeling, og hadde ansvaret for innsamling og registrering av alt norsk materiale. I likhet med Aure var han en meget ivrig bibliograf som gjerne foretok reiser for å samle bibliografiske opplysninger. Aure reiste innenlands og Pettersen utenlands. Pettersen gjorde en stor innsats for å samle opplysninger om utenlandske utgivelser av nordmenns verker (Henden, 2011). De to hadde gjensidig nytte av hverandre. Aure supplerte Norske avdelings samling med noen av sine dubletter, og Pettersen bidro med opplysninger til Aures bibliografi. De utvekslet også opplysninger om flere forfatters pseudonymer (Aure, ca. 1903-1924). Samme år som Aure døde utga Pettersen *Norsk anonym- og pseudonymlexikon*. Boken er dedisert til Anton Aure «in memoriam».

Ingen hadde tidligere utgitt noen bibliografi over landsmåls litteraturen. Ifølge forordet i det første bindet av Nynorsk boklista (Aure, 1916b) hadde det vært gjort to forsøk: Ingjald [Reichborn-] Kjennerud i 1884 og Idius Nybø i 1904. Begge var studenter da de fikk i oppdrag å utarbeide en bibliografi. Det var henholdsvis Samlaget og Studentmållaget som var oppdragsgivere. Som nevnt over, var det vanskelig å spore opp litteratur på nynorsk. Idius Nybø forsøkte seg på å skrive innlegg i aviser hvor han oppfordret folk til å sende ham opplysninger om utgivelser. I et brev til Anton Aure skrev forleggeren Olaf Norli at han hadde fått Nybøs manuskript for noen år siden. Norli mente at det ikke var godt nok til å publiseres, men Nybø hadde likevel fått betaling for det. Norli tilbød Aure å få låne manuskriptet (Aure, ca. 1903-1924). Nå finnes det i Aures manuskriptsamling hos Nasjonalbiblioteket sammen med Kjenneruds manuskript.

Det var vanskelig å finne utgiver til en nynorsk bibliografi. Etter råd fra Torleiv Hannaas besluttet Aure å utgi boken selv. For å få finansiert utgivelsen sendte han ut subskripsjonsinnbydelser via aviser, venner og kjente. Han måtte ha 200 forhåndsbestillinger for å få prosjektet til å gå rundt. Vinteren 1915/1916 foregikk det en kampanje hvor Aure og flere av hans venner og støttespillere skrev avisnotiser hvor de oppfordret folk til å bestille *Nynorsk boklista*. Her ble det argumentert med at man støttet målsaken ved å kjøpe boka. Kampanjen resulterte i 630 forhåndsbestillinger, og i 1916 kunne Aure utgi *Nynorsk boklista*. *Skrifter i bokform paa norsk – bygdemaal og landsmaal – 1646-1915*. Olaf Norli kjøpte restopplaget, som var på 600 eksemplarer. Boka finnes derfor med to forskjellige tittelblad. På

tittelbladet i eksemplarene som Aure sendte til de som hadde forhåndsbestilt står det «Prenta hjaa Nikolai Olsen», mens restopplaget har Olaf Norlis forlagsmerke (Aure, 1921).

Nynorsk boklista ble godt mottatt da den kom ut. I Aures utklippsamling (Aure, 1903-1919) finnes mange av anmeldelsene. Flere av anmelderne var overrasket over at det allerede hadde blitt utgitt så mye på landsmål og bygdemål. I en anmeldelse på forsiden av Den 17de Mai 3. juli 1916, uttrykker bibliotekar Wollert Keilhau stor begeistring over dette: «Med dette talande prov i hand torer me trygt stiga fram og forkynna for all verdi, ropa ut trass i all forkjetring, at nynorsken er eit maal som hev vunne livsens rett, og som ikkje kan døy.» I samme anmeldelse oppfordrer han til å gi Anton Aure statsstipend.

Noen kritikere innvendte at Aure hadde tatt med litt i overkant mye i bibliografien. Alle trykk på fire blad eller mer var med, og det kunne f.eks. dreie seg om forretningstrykk. De hevdet at han hadde tatt med mange trykk av liten betydning for å få landsmålsbokheimen til å virke så stor som mulig. Man skulle føle seg stolt på landsmålets vegne bare ved å se på den og bla i den. «Men frøkataloger og dampskipsruter blir nu aldri litteratur hverken på riksmål eller landsmål, enten de så er tykke eller tynne», mente Wilhem Munthe i minneartikkelen fra 1925 (Munthe, 1925, s. 64). Andre mente at han burde ha tatt med mer. Aure hadde valgt å utelate blader og aviser, da mange av dem opphørte etter få numre. Det var derfor vanskelig å få oversikt over slike publikasjoner. I flere omtaler blir det pekt på en del små feil som Aure hadde begått i registreringsarbeidet. Men alle var enige om at feilene var av liten betydning tatt i betraktning alt arbeidet som hadde blitt lagt ned i å få så detaljert informasjon som mulig. Så godt som alle anmeldere var enige om at *Nynorsk boklista* var både unik og bemerkelsesverdig.

En av anmeldelsene var Oluf Kolsruds essay i *Nordisk tidskrift för bok- och biblioteksväsen* (1917). I essayet benyttet Kolsrud anledningen til å greie ut om norsk språk- og trykkehistorie. Han savnet mer dokumentasjon av visetrykk på dialekt fra 16- og 1700-tallet, og tok med en liste over henvisninger til hvor man kan finne informasjon om slike trykk. En liste som var satt opp av Torleiv Hannaas over nyere litteratur som mangler i *Nynorsk boklista* er også trykket i essayet. Kolsrud syntes at Aure hadde vært litt for streng med kriteriene for hva som skulle være med i bibliografien, siden bladene *Dølen* og *Ferdamannen* ikke hadde kommet med. Han reagerte også på at Aure ikke hadde tatt med Ivar Aasens *Det norske Folkesprogs grammatik* fra 1848. Den boka er riktignok skrevet på dansk, men Kolsrud mente

at den er et såpass sentralt verk i Nynorsk språkhistorie at den burde ha vært med likevel. Selv om Kolsrud hadde en del kritikk å komme med anerkjente han alt arbeidet som lå bak, og understreket nytten av det. Han påpekte verdien av at Aure hadde lagt ned så mye arbeid i å avsløre pseudonymer: «Aure hev visst, at det gjaldt aa nyttja høvet og samla opplysningarne, medan dei enno var aa finna og traditionen eller personarne var livande.» (s. 233).

Bind 2 av *Nynorsk boklista* ble utgitt på Samlaget i 1921. Også denne utgivelsen ble finansiert med abonnementsgjelder. Det fremgår av notiser i aviser, bl.a. i *Agder Tidend* (Aure, 1921, 10. oktober), hvor Aure oppfordrer folk til å bestille boka direkte fra ham. Det andre bindet av bibliografien dekker utgivelser fra årene 1916-1920. Her er det også en oversikt over blader fra årene 1858-1920, inkludert *Dølen* og *Ferdamannen*, som Oluf Kolsrud etterlyste i anmeldelsen av bind 1. Denne gangen hadde Aure ikke «... teke med prislistor, eimskipsrutor, utstillingskatalogar og andre slike reint private ting.» (forordet). Bind 2 inneholder et tillegg til bind 1 på rundt 200 titler. Fra da av ble det bestemt at det skulle utgis et nytt bind av *Nynorsk boklista* hvert femte år.

Biografiske arbeider

I forordet til *Kvinnor i den nynorske bokheimen* (Aure, 1916a) skrev Aure at de korte biografiene i boken er bruddstykker av et større verk om nynorske forfattere. Dette skulle bli et oppslagsverk, og var et av de viktigste arbeidene han jobbet med. Ideen kom trolig fra J.B. Halvorsens *Norsk Forfatter-Lexikon 1814-1880*. I brev til Halvdan Koht, datert 16. februar 1914, står det at han har begynt å skrive et verk som skal være «... ein millomting millom ‘forfatterlexikon’ og boksoga. Ho skulde gjerast noko meir ‘folkeleg’ enn eit forfatterleksikon, so ho kunde høva meir til lesnad for alle ...» (Koht, 1893-1965). Året etter forteller han om verket i et innlegg i *Den 17de Mai* (Aure, 1915, 8. mai):

Sidan det ogso vert spurd etter ei nynorsk bokmannsoga, kann eg med det same segja fraa at eg i mange aar hev arbeidt med ei sovori bok, og fyrste bolken som tek til med bygdemaalsdiktarane i dansketidi og rekk til umlag 1880, hev eg mest ferdigskriven. Men det er eit stort og vidsveimt arbeid, og eg korkje hev havt eller hev slike arbeidsvilkaar at eg kann gjera ferdugt eit slikt verk i ei braavenda. (s. 1).

Dessverre rakk han aldri å utgi verket. Manuskriptet er bevart i Nasjonalbibliotekets håndskriftsamling.

Selv om Aure ikke fikk utgitt forfatterleksikonet fikk han imidlertid publisert en del korte biografier i tidsskrifter og bøker. Flere av dem er trykket i *Ung-Norig*. I 1916 skrev han en artikkelserie med biografier om kvinnelige forfattere i familiebladet *For Bygd og By*. De gikk under vignetten «Kvinnor i den nynorske bokheimen». Senere samlet Aure disse biografiene i en bokutgivelse: *Kvinnor i den nynorske bokheimen. Stutte livsskildringar* (1916) Han sto også for andre bøker med samlinger av egne biografier: *Nokre gamle maalmenner. Stutte skildringar fraa den fyrste maalstrævstidi* (1915), *Prestar som talar nynorsk. Stutte livssogor med ei innleiding um norsk maal i kykja* (1924). Sammen med Hans Aarnes skrev han boken *Dei nynorske bladi. Ei stutt sogeyversyn med biografiske opplysningar um nynorske bladmenner no* (1923). Han innhentet mye av kildematerialet om forfatterne i samtiden gjennom korrespondanse med forfatterne selv.

Brevsamlingen

Aure hadde en omfattende korrespondanse med forfattere, forleggere og boksamlere over hele landet. Han tok vare på alle brev han fikk i retur. Brevsamlingen er bevart hos Nasjonalbiblioteket som Brevs. 657 og inneholder mellom 1500 og 1600 brev. Den gir et interessant bokhistorisk innblikk i Aures samtid. For eksempel kan man lese om hvordan man ervervet seg enkeltbøker, om detaljer på spesielle eksemplarer og om bokpriser. Aure var bokanmelder, og anmeldte gjerne venners bøker. Noen av hans bekjente skriver om hvilke blader de gjerne vil ha bøkene sine anmeldt i. Det er også interessant å lese om Aures forskjellige forsøk på å få utgitt det første bindet av *Nynorsk boklista*. Noen av brevskriverne lanserer forskjellige «forretningsmodeller» som han kunne forsøke seg på. Ellers forteller brevene om hva boksamlere verdsatte, hva de samlet, hvilke bøker som var sjeldne, hva som var verdifullt for dem og hva som var vanskelig for dem å få tak i. Man kan lese om auksjoner etter andre samlere. Man kan også finne mange bibliografiske opplysninger, som priser og opplagstall.

Statsstipend

Høsten 1918 ble Aure rammet av tuberkulose. Han var innlagt på sanatorium i et halvt år. Samme vinter søkte Det Norske Samlaget ved Sigurd Kolsrud om statsstipend til Aures

bibliografiske og biografiske arbeider. Kolsrud satt da i styret for Samlaget, og var formann fra 1919 til 1923. I et brev til Aure, datert 4. februar 1919 (brevet ligger i Halvdan Kohts arkiv, (Koht, 1893-1965)), skrev Kolsrud at det var blitt lagt fram et forslag til Stortinget om stipend:

Det er paa 5000 kr., derav skal du ha 4000. [Eg fekk] styret [i Samlaget] til aa nemna upp ei tilsynsneemd, som m.a. lyt passa paa Stortinget; Det er [Halvdan] Koht, Oluf Kolsrud, Hj. Pettersen; [Knut] Liestøl er med for styret i Samlaget. [...] Nemnda skal etter planen, soleis som Koht skreiv, setja upp arbeidsplan i saman med deg.

Den 6. mai 1919 ble det enstemmig vedtatt i Stortinget at Aure skulle få et årlig stipend på 5000 kr. «til nynorsk bibliografisk og litterærhistorisk granskings- og registreringsarbeide» (Stortingsforhandlinger, 1919), fra 1. juli samme år. Stipendet skulle utbetales over Samlagets budsjett. Fra da av fikk Aure kontorplass hos Universitetsbiblioteket, i Norske avdelings lokaler. Olav Rue skriver i jubileumsboken *Det Norske Samlaget 1868-1968* at «I dette tilfellet var det ikkje tale om å søkje ein mann til ei stilling, det var heller omvendt.» (Rue, 1968, s. 102).

Som nevnt i brevet, fikk Sigurd Kolsrud styret i Samlaget til å opprette en tilsynsneemd for Aures stipendiatarbeid. Den besto av fire personer: Halvdan Koht, Oluf Kolsrud, Knut Liestøl, som var professorer i henholdsvis historie, kirkehistorie og folkeminnegransking (folkloristikk), og Hjalmar Pettersen som var bibliograf og leder for Norske avdeling ved Universitetsbiblioteket. Tilsynsneemnda førte siden også tilsyn med Norsk boksamling. Den ble opprettholdt helt til 1970-tallet. Halvdan Koht måtte trekke seg i 1940. Han ble avløst av Asgaut Steinnes, som var riksarkivar og professor i historie. Ellers har Wilhelm Preus Sommerfeldt og Harald Tveterås vært medlemmer, begge som ledere av Norske avdeling. Andre medlemmer har vært Nils Lid og Svale Solheim, professorer i folkelivsgransking (etnologi) og folkeminnegransking.

Da Aure tiltrådte stillingen satte han opp en arbeidsplan i samråd med tilsynsneemnda. I dokumentet «Plan for eit nynorsk litterært samlings- og granskingsarbeid» (Aure, ca 1900-1924) har Aure beskrevet hva arbeidet skulle bestå i. Han skulle fortsette som før med boksamling, bibliografi og utarbeidelse av forfatterleksikon. I tillegg skulle han registrere avisartikler. Emnemessig skulle artikkelregisteret inneholde alt litterært på nynorsk,

anmeldelse av nynorske bøker, artikler om målreising, norsk språkhistorie, folkeminner, lokalhistorie, samt biografiske stykker på nynorsk, og andre stykker på nynorsk etter skjønn. Hensikten var at registeret skulle brukes til oppslag for forskere som brukte Universitetsbiblioteket.

Innførlene i artikkelregisteret ble skrevet på sedler og arkivert i et kartotekskap. Kartotekskapet er bevart hos Nasjonalbiblioteket i Oslo. Det inneholder 15 skuffer. I tillegg til registre over avisartikler, er det også andre registre. Bl.a. en påbegynt bibliografi over eldre norske visetrykk, og et register med biografiske opplysninger om nynorsk-forfattere. Aure fikk hjelp av bibliotekassistent Olav Hanssen (som byttet etternavn til Dalgard i 1923) til gjennomgangen av aviser. Ut fra registeret i kartotekskapet ser det ut til at det ble foretatt en systematisk gjennomgang av hele Universitetsbibliotekets beholdning av avisårganger.

Til sine biografiske arbeider hentet Aure inn opplysninger bl.a. gjennom brevskrivning. Da han ble statsstipendiat, ble opplysningene samlet på sedler i kartotekskapet. Innsamling av opplysningene ble mer systematisk. Han utarbeidet skjemaer som ble sendt ut sammen med brevene. På skjemaene fylte forfatterne ut sine egne biografiske og bibliografiske detaljer. (Aure 1919-ca. 1950). Henvisninger til skjemaene ble påført kort i Universitetsbibliotekets personalhistoriske katalog. Ifølge Olav Dalgard (1925) hadde Aure samlet opplysninger om ca. 600 personer før han døde.

Parallelt med stipendiatarbeidet fortsatte Aure å redigere tidsskriftet *Ung-Norig* og utgi bøker i samarbeid med Erik Gunleikson. Han skrev også artikler og bokanmeldelser. Boksamlingen ble oppbevart i hans eget hjem. Da han tiltrådte stipendiatstillingen flyttet han fra Skien og bosatte seg i Asker. Han fortsatte å spore opp bøker ved å foreta samlingsferder. I Det Norske Samlagets årsmelding for 1921 nevnes reiser til Vestlandet og Trøndelag.

Norsk boksamling, grunnlag av Anton Aure

Aure fikk tilbakefall av tuberkulosen i 1922. Han innså da at han måtte begynne å tenke på hva som skulle skje med samlingen ved hans bortgang. Brevveksling mellom Sigurd Kolsrud og Halvdan Koht (Koht, 1893-1965) viser at dette spørsmålet ble drøftet i tilsynsnemnda for Aures stipendarbeid og i Samlaget. Kolsrud jobbet for å sikre samlingen økonomisk ved fortsatte statstilskudd. I et brev fra Kolsrud til Koht, datert 10. mai 1922, går det fram at

Hjalmar Pettersen foreslo at samlingen skulle bli overtatt av Universitetsbiblioteket, men Kolsrud var redd det ville føre til at samlingen ikke ville bli holdt for seg som særskilt samling. Han ville at det heller skulle opprettes et eget kontor for nynorsk boksamling, blad og registreringsarbeid. Ifølge Kjell Venås (2005) engasjerte Kolsrud seg på denne tiden i diskusjoner i Studentmållaget om å opprette et nynorsk akademi. Kolsruds syn på saken var på trykk i et innlegg i *Den 17de Mai*, under overskriften «Eit akademi for det norske maalet»: «Eg skal nemna nokre av oppgaaavone: ei ordbok, gransking av norsk tale og skriftmaal i eldre og nyare tid, litteraturleksikon, nynorsk bokliste, saga aat norsk maalreising.» (1922, 20. februar).

For Aure selv var det viktig at boksamlingen skulle bli holdt samlet for fremtiden. Han satte derfor opp et dokument hvor han testamenterte forkjøpsretten til boksamlingen til Det Norske Samlaget. Betingelsene var at prisen på samlingen ikke skulle overstige 10.000 kr., og at «Forkjøpsretten vert gjeven med det skilordet at boksamlingi ikkje maa spreidast, men vart teki vare paa som heil samling, og at bøkernes vert tilgjengelege for granskarar i framtid, likevel ikkje til heimelaan.» (Universitetsbiblioteket i Oslo, 1815-1986).

Etter Aures død ble samlingen ivaretatt slik han ønsket det. Samlaget kjøpte samlingen og den ble deponert og tilgjengeliggjort som særskilt samling hos Universitetsbiblioteket. Kjøpesummen var på 8000 kr. Pengene ble samlet inn blant privatpersoner, lag og foreninger. En av bidragsyterne var statsminister Johan Mowinckel, som bidro med 1000 kr. Ved utgangen av 1925 hadde de klart å skaffe kr. 5556,56 med renter (Samlaget, 1926, s. 289-299). Det ble inngått en samarbeidsavtale mellom Samlaget og Universitetsbiblioteket. Avtalen er gjengitt i begge institusjonenes årsmeldinger for 1925. Den gikk ut på at Samlaget deponerte samlingen hos Universitetsbiblioteket. Der skulle den stilles opp som en særskilt samling. Bøker fra samlingen skulle være tilgjengelig for forskere, men ikke lånes ut av huset. Samlaget skulle supplere samlingen, mens Universitetsbiblioteket skulle sørge for ordning, innbinding og tilsyn. Samlingen fikk navnet «Norsk boksamling, grunnlagd av Anton Aure». Samme år bevilget Stortinget 5000 kr. ekstra til oppstilling, innbinding og konservering av samlingen. Aures stipend ble overført som lønn til en samlingsbestyrer. Dessuten ble Aures samlings- og registreringsarbeid videreført og sikret for fremtiden.

Norsk boksamling ble en selvstendig institusjon under Universitetsbibliotekets tak. Samlingsbestyreren overtok Aures arbeidsplass i Norske avdelings lokaler. Det ble laget eget

utstyr til samlingen, som brevpapir og rundskriv med Norsk boksamlings logo, samt stempler og etiketter. Daværende overbibliotekar Wilhelm Munthe sørget for at samlingen fikk sitt eget ex libris. Han ga sin onkel, Gerhard Munthe, oppdraget med å tegne det (Universitetsbiblioteket i Oslo, 1815-1986).

Det ble skrevet egne årsmeldinger for virksomheten. Små statusrapporter er også gjengitt i Samlagets årsmeldinger. Årsmeldinger fra Norsk boksamling (ca. 1926-1950) viser at samlingsbestyreren jobbet på timebasis. De første årene utgjorde det mellom 200 og 300 timer i året. Arbeidet besto i innsamling av bøker og skrifter, katalogisering og bibliografisk arbeid, sending av bøker til innbinding, og innsamling av biografiske opplysninger. I tillegg fikk bestyreren hjelp av en bibliotekassistent til gjennomgang av aviser til artikkelindeksen, og annet forefallende arbeid. Det ble sendt ut noen hundre brev fra Norsk boksamling i året. Mange av dem var anmodninger til både private og profesjonelle utgivere om å sende inn publikasjoner.

Den første tiden ble samlingen ivaretatt av Olav Dalgard og Peder Hovdan. Begge hadde hjulpet til med samlingen i løpet av Aures tid som statsstipendiat. Dalgard ble tilsatt som den første bestyreren av Norsk boksamling. På den tiden var han student ved universitetet. Han hadde jobbet som assistent for Aure, og hadde vært Aures vikar fra 1923. Han holdt samlings- og registreringsarbeidet ved like, og ferdigstilte det tredje bindet av *Nynorsk bokliste* i 1926. Da minnesteinen over Anton Aure ble avduket i Fræna 1927, var Dalgard til stede og holdt minnetalen (Gjendem, 1997).

Peder Hovdan var en god venn av Aure. Han tok seg av dødsboet, og sørget for at pengene fra salget av boksamlingen ble overført til Aures sønn Bjarne (Aure, ca. 1900-1925). Inkludert i dødsboet var Romsdalsboksamlingen. Dette var en liten samling av bøker skrevet av romsdølinger, bøker trykket eller utgitt i Romsdalen, og bøker om Romsdalen. Samlingen ble donert til Romsdal sogelag sammen med en bibliografi over samlingen. Aures bladsamling ble holdt à jour i Hovdans hjem på Stabekk. Det hadde han påtatt seg i 1922, uten vederlag, da Aure ble syk. Først i 1929 ble bladsamlingen overført til Universitetsbiblioteket. Da inneholdt den over 100 årganger (Samlaget, 1930).

I likhet med Aure var Hovdan opptatt av å dokumentere det nynorske språket. Hans bidrag besto i å overvåke utbredelsen av nynorsken og føre statistikker. Statistikkene hans dannet

grunnlag for målkart: Norgeskart hvor kommuner med bokmål i skolen var farget blå og de med nynorsk røde (Grepstad, 2002). Han skrev også bøker og artikler om utbredelsen av nynorsk. Blant annet hadde han en fast spalte i *Ung-Norig*. Han donerte «Arkiv for norsk målreising, grunnlagt av Peder Hovdan» til Samlaget i februar 1954. Ifølge Samlagets årsmelding for 1953 (Samlaget, 1954) fylte det drøyt 60 store arkivkasser. Arkivet ble oppstilt sammen med Norsk boksamling på Universitetsbiblioteket. På den måten kunne de to samlingene utfylle hverandre.

Ordning av boksamlingen

Sigmund Skard tok over som bestyrer for Norsk boksamling i 1927. Allerede året før hadde han begynt arbeidet med å ordne boksamlingen. Skards dokumentasjon av ordning og konservering av samlingen finnes i mappen «Aures boksamling» i Universitetsbibliotekets arkiv hos Riksarkivet (Universitetsbiblioteket i Oslo, 1815-1986). Bøkene ble pakket opp og luftet, stemplet, nummerert og oppstilt etter *Nynorsk boklista*. En del bøker ble så sendt til innbinding. Alle «viktigere nr.» ble registrert på sedler i Norske avdelings hovedkatalog HK1. Da han var ferdig med å ordne boksamlingen fant han ut at den inneholdt om lag 700 titler som ikke fantes i Universitetsbibliotekets samlinger. I en av arbeidsrapportene nevnes også en liten samling riksmålsbøker av målforfattere, som ble stilt opp for seg unummerert. Denne oppgaven var tidkrevende. Da Skard skrev sine memoarer husket han arbeidet slik:

Aldri så lenge sa teg innemura bak eit gavlglass øvst uppe under bibliotekstaket og pakka ut og ordna dei vel bortimot 6000 titlane – bøker, tidsskrifter, avisband og særprent – som Aure lét etter seg, eit mykje plundersamt arbeid. Eg fekk eit nær sagt skakande inntrykk av det seige uthald, det slit og den offervilje som låg bak denne samlinga i tenesta åt ei stor sak. Dinest førte eg vidare både innsamlinga av nytt tilfang, og registreringa. Arbeidet gav meg uunngåeleg ein grundig kjennskap til nynorsk åndsliv, så langt det har sett seg merke på prent. (Skard, 1980, s. 59-60)

Det «plundersame» arbeidet førte til den ordningen som boksamlingen har den dag i dag. Skard stilte opp bøkene, tidsskriftene og småtrykkene i samme rekkefølge som innførslene i *Nynorsk boklista*. Først forsynte han innførslene i bibliografien med løpenummer. Deretter ble bøker og skrifter i samlingen påført stempel hvor løpenummeret ble fylt inn. Samlingen ble så oppstilt i nummerrekkefølge. Publikasjoner på under 49 sider fikk særskilt nummerering og

ble lagt i kapsler. Titler som Aure ikke hadde fått tak i, men som hadde innførsel i *Nynorsk boklista*, fikk også løpenummer i boklista. Disse innførslene ble merket med «(0)», med blyant, sannsynligvis med tanke på at bøkene skulle oppdrives etter hvert. Arbeidseksemplaret av *Nynorsk boklista* kunne på denne måten fungere som en katalog over samlingen.

Bladsamlingen, som ble hentet hos Peder Hovdan et par år senere, ble ikke nummerert, men ble katalogisert i en særskilt aksesjonskatalog.

Skard videreførte arbeidet med innsamling, bl.a. gjennom korrespondanse. I 1929 satte han inn en notis i flere aviser, hvor han oppfordret folk til å sende inn skrifter til Norsk boksamling. Dette sitatet fra notisen illustrerer bredden i samlingen:

Me bed alle skrivande målmenn at dei må gjera vel å senda oss det dei let prenta på norsk mål – stort eller smått. Og serleg bed me folk minnst at inkje er for lite eller usjåleg for ei samling som denne, nettupp uviselege småting er det vandast å få. Me tek med takk imot alt som heiter bøker på nynorsk, serprent or blad eller tidsskrifter, utklypps bøker or avisor, lover og vedtekter av alle slag, katalogar og prislister frå fe-sjå, utstillingar, fabrikkar og handelsfirma, rutebøker, og større forretningsprent i det heile, årsmeldingar og planar for skular, lag og samskipnader av alle slag, hand- og programbøker for losjar og ungdomslag, program og sogar frå møte og tilstelningar, høvesdikt, fest- og jubileumsskrifter, heile årgangar av eldre tidsskrift og blad. Me ynskjer alle opplag (gjerne ting som er prenta fyre 1920 og). Likeeins er me mykje takksame for skrifter med noko innhald på norsk, eller opplysning um kvar sovore er å finna. Og framfor alt: me vil heller få sendande for mykje enn for lite (Skard, 1929, 31. mai, s. [1]).

I Norsk boksamlings årsmelding for 1929/30 skrev Skard at samlingen led et stort tap da de måtte gi fra seg de komplette årgangene av A.O. Vinjes *Dølen*. I 1918 hadde Aure fått tak i årgangene fra sogneprest Kr.O. Nordlids arvinger. De ville først selge dem til ham, men da de fikk vite om at Aure hadde blitt rammet av tuberkulose lot de ham få ha bladene i deponi uten vederlag. I 1928 kom det et brev til Norsk boksamling, hvor arvingene ba om at bladene skulle bli overført til Fylkesmuseet for Telemark og Grenland. Brevet er undertegnet av arvingene og av Rikard Berge, som var kurator ved museet. (Aure, ca. 1903- ca. 1930, Norsk boksamling, ca. 1926-1950). Norsk boksamling hadde et håp om å klare å skaffe årgangene til veie igjen, men lyktes ikke. I blad- og avissamlingen etter Aure, som nå er deponert i Ivar Aasen-tunet, finnes bare de to siste årgangene.

I årene 1932-1935 bidro Norsk boksamling med årlige bibliografier over nynorsk bokavl i *Norsk aarbok*, som på den tiden ble redigert av Gustav Indrebø. De årlige bibliografiene ble også trykket som særtrykk og distribuert av Norsk boksamling. Det ser altså ut til at produksjonen av bibliografier stoppet opp etter 1935. Det kan ha sammenheng med at Sigmund Skard måtte bruke mer tid på andre områder. I 1935 og 1936 hadde Skard permisjon fra samlingsarbeidet og det ble satt inn vikarer. Fra 1937 hadde han «ymse hjelpemenn» (Samlaget, 1937). I 1938 tiltrådte Arne Gallis som ny bestyrer. I Norsk boksamlings årsmelding for 1938/39 står det at arbeidet med samlingen hadde ligget nede et par år, og at forberedelsene til det fjerde bindet av *Nynorsk bokliste* hadde stoppet opp. Gallis tok opp arbeidet igjen, men det tok et par år før han hadde manuskriptet klart.

Etter planen skulle *Nynorsk bokliste* være løpende, og det var meningen at det skulle utgis et bind hvert femte år. Det tredje bindet skulle da dekke femårsbolken 1921-1925. Anton Aure førte bibliografien til 1923. Olav Dalgard førte den fram til 1925, slik at den kunne utgis året etter. Men det kom ikke noe bind for neste femårsbolke. Manuskriptet ble påbegynt av Sigmund Skard, men det var mye arbeid igjen da Arne Gallis tok over ansvaret. Han fikk hjelp til katalogiseringen av Arvid S. Kapelrud. I 1940 meldte Gallis at «Den 9. april gjorde sjølvsagt at det var ein stogg i dette arbeidet som med alt anna, men om lag ein månad etter var arbeidet i gang att.» (Norsk boksamling, ca. 1926-1950). Juli 1941 var bibliografien klar til trykking, men ble ikke trykket før etter nyttår 1943. Årstallet på tittelbladet er 1942. Dette er det fjerde og siste bindet av *Nynorsk bokliste*, og det dekker tiårsbolken 1926-1935.

I 1944 måtte Gallis gi seg som bestyrer for Norsk boksamling, og Kaare Haukaas tok over. Det er lite arkivmateriale å oppdrive fra Haukaas' tid som bestyrer. Det ryktes at han var i gang med et femte bind av *Nynorsk bokliste*. Dette nevnes i Torborg Collins bibliografi *Bibliografier i manuskript* fra 1961. Manuskriptet finnes ikke i noen av Nasjonalbibliotekets samlinger i dag.

Avslutningen av Norsk boksamling

I et internt brev fra lederen av Norske avdeling til overbibliotekaren ved Universitetsbiblioteket, datert 24. januar 1979, foreslås det at Auresamlingen (sic) for fremtiden skal oppbevares som en avsluttet samling. Begrunnelsen var at det hadde blitt

vanskelig å avse arbeidskraft til å holde samlings- og registreringsarbeidet ved like. Nytt tilfang til samlingen lå uregistrert. Pliktavlevering av nynorsk litteratur hadde på det tidspunktet blitt så å si fullstendig. All nyere litteratur på nynorsk ble derfor fanget opp, registrert i nasjonalbibliografien, og innlemmet i Norske avdelings samlinger. Dessuten hadde Norske avdeling begynt å registrere litteraturen maskinelt. Det ble hevdet at EDB-registrering ville gjøre det mulig å ta ut lister med titler som var registrert med nynorsk språkkode. Derfor mente man at det ikke var behov for en nynorsk særstilling lenger. Dette brevet markerer antakeligvis det formelle opphøret av Norsk boksamlings virksomhet (NN, 1979).

I løpet av de drøyt femti årene Norsk boksamling var i virksomhet vokste boksamlingen betraktelig. Det ble etter hvert vanskelig å finne egnede lokaler til den under Universitetsbibliotekets tak. Til å begynne med fikk Norsk boksamling disponere et eget rom med kontorplass hvor samlingen var oppstilt. Ifølge Sigmund Skard var det «...eit ørlite, lys- og luftfritt magasinrom som berre kjentmann kunne finna fram til...» (Skard, 1980, s. 134). Siden ble samlingen flyttet flere ganger. Under 2. verdenskrig ble samlingen evakuert fra hovedstaden og sendt til Fon kirke i Vestfold. Der ble den oppbevart i sakristiet til den ble tilbakeført i 1946 (Norsk boksamling, 1926-1950). I tiårene som fulgte led Universitetsbiblioteket av en stadig mer prekær plassmangel. De leide da eksterne lagerlokaler på gårder utenfor byen, og i Industriens og eksportens hus (Indekshuset) som lå i nabobygningen ved Drammensveien (Brandsæter & Engelstad, 2011). Norsk boksamling og Arkiv for norsk målreising ble flyttet til Indekshuset.

Oppsplitting av Auresamlingen

I 1999 overtok Nasjonalbiblioteket ansvaret for de nasjonale samlingene og oppgavene som tidligere hadde blitt ivaretatt av Norske avdeling ved Universitetsbiblioteket. Blant samlingene var også Auresamlingen. Da Magnus Halle undersøkte samlingen i år 2000 sto den fremdeles i Indekshuset sammen med Hovdans arkiv. Ifølge Halles arbeidsrapport (2000) sto boksamlingen og arkivmaterialet samlet. Boksamlingen fylte da 133 hyllemeter. Arkivmaterialet opptok 11 hyllemeter og Hovdans arkiv 16. I tillegg var det 8 hyllemeter med avisutklipp i kassetter, og 52 hyllemeter med uregistrert materiale. Aures arkivskap sto også der. Kort tid etter Halles inspeksjon ble dette materialet splittet opp.

Nynorsk kultursentrum

I 2001 ble boksamlingen delt. Det skjedde i forbindelse med at Nynorsk kultursentrum åpnet et nytt museumsbygg på Ivar Aasen-tunet i Ørsta. Bygningen, som er tegnet av Sverre Fehn, inneholder arkiv, bibliotek, museum og kontorer. Da bygningen åpnet hadde det lenge vært planlagt at Auresamlingen skulle flyttes dit. Samlaget var fremdeles eier av samlingen, og det hadde allerede vært innledende samtaler mellom Samlaget, Universitetsbiblioteket og representanter for Ivar Aasen-nemnda om flyttingen (Nerbøvik, 1992).

Da åpningen av Ivar Aasen-tunet nærmet seg kom saken opp igjen. Intern korrespondanse viser at Nasjonalbiblioteket nølte med å sende fra seg samlingen, til tross for at Samlaget fremdeles var eier av den. Grunnen til det var at den inneholder mange sjeldne trykk som det kanskje bare finnes ett igjen av i landet. Etter drøftinger ble Samlaget og Nasjonalbiblioteket enige om å dele Auresamlingen. Den eldste delen av boksamlingen, med bøker og skrifter utgitt til og med 1935, ble værende hos Nasjonalbiblioteket. Det samme gjaldt arkivmaterialet. Resten av boksamlingen, med bøker og skrifter utgitt etter 1935, samt blad- og avissamlingen, ble deponert i Ivar Aasen-tunet. Det ble også avtalt at Peder Hovdans Arkiv for norsk målreising skulle flyttes dit. (Nynorsk kultursentrum, 2002).

Hos Ivar Aasen-tunet ble materialet i Auresamlingen pakket opp i to omganger, i 2002 og 2005. Da materialet ble overført fra Nasjonalbiblioteket var det uordnet. I tillegg til boksamling og avissamling hadde de også fått oversendt en del avisutklipp som ble innlemmet i Ivar Aasen-tunets klipparkiv. Boksamlingen ble ordnet alfabetisk i tre kategorier: Skjønn- og faglitteratur, periodika og særtrykk (Nynorsk kultursentrum, 2006). Materialet ble oppstilt i klimakontrollert magasin, og det ble laget en oversikt over avissamlingen.

Av de jeg har snakket med i forbindelse med arbeidet med denne masteroppgaven er Ottar Grepstad en av de få som har hatt kjennskap til Auresamlingen. Han var direktør for Nynorsk kultursentrum i 20 år. Da undersøkelsene til denne masteroppgaven ble foretatt satt han i sitt siste år som direktør. I en epost utdyper han hvilken betydning Anton Aure og Auresamlingen har hatt for Nynorsk kultursentrum. Under planleggingen av nybygget i Ivar Aasen-tunet ble det lagt vekt på at dette skulle bli et dokumentasjonssenter. Auresamlingen og Anton Aures arbeid var en inspirasjon og en del av bakgrunnskunnskapen for dette. Den er med på å understreke hvor viktig enkeltpersoners roller har vært for den nynorske kulturhistorien. Foruten Auresamlingen har Ivar Aasen-tunet flere samlinger etter sentrale personer fra historien om den nynorske skriftkulturen. Dokumentasjonen som har blitt produsert av

Nynorsk kultursentrum bygger derfor på en historisk linje som Anton Aure etablerte. (O. Grepstad, personlig kommunikasjon, 4. juni, 2018).

Nasjonalbiblioteket

Den delen av boksamlingen som ble værende hos Nasjonalbiblioteket ble flyttet til klimakontrollert magasin under Nasjonalbibliotekets nybygg, Halvbroren, som sto ferdig i 2005. Den har beholdt den samme ordningen som Sigmund Skard sto for i 1927. I 2013 startet arbeidet med å registrere samlingen i Nasjonalbibliotekets online-katalog. Bøkene er tilgjengelige for utlån på Nasjonalbibliotekets lesesal.

Deling etter materialtyper

Aures store brevsamling ble flyttet til Universitetsbibliotekets håndskriftsamling i 1985. I håndskriftsamlingens tilvekstprotokoll (Universitetsbiblioteket, s.a.) er det skrevet inn: «Gitt til Universitetsbiblioteket med det atterhald at brevsamlinga går attende til Samlaget dersom Universitetsbiblioteket nokon gong i framtida ikkje skulle eller vilje ta forsvarleg vare på samlinga.». Samme betingelse gjelder for en manuskriptsamling som ble overført tre år senere. I protokollen går det fram at disse manuskriptene hadde blitt gjenglemte i Fon kirke da Auresamlingen ble tilbakeført til Universitetsbiblioteket etter 2. verdenskrig. De hadde blitt oppbevart der til Universitetsbiblioteket omsider fikk hentet dem i 1988.

Arkivmaterialet som Magnus Halle undersøkte i Indekshuset (Halle, 2000, 2001) ble flyttet til håndskriftsamlingen, som da var overført fra Universitetsbiblioteket til Nasjonalbiblioteket. Sommeren 2017 ble en stor pappe eske med uregistrert materiale fra Auresamlingen gjennomgått i forbindelse med innsamling av data til denne masteroppgaven. Esken inneholdt en del av det materialet som beskrives i Magnus Halles hovedoppgave (2001). I tillegg fantes det materiale fra andre nynorsk-institusjoner. Materialet ble ordnet og registrert i Håndskriftsamlingens katalog Hanske. Det oppbevares også noe uregistrert arkivmateriale sammen med boksamlingen på Nasjonalbiblioteket.

Arkivskapet, som blant annet inneholder Aures og Norsk boksamlings artikkelindeks, ble plassert i et av Nasjonalbibliotekets interne kontorlandskaper. En av skuffene har inneholdt portrettfotografier. Fotografiene har blitt tatt ut og plassert i Nasjonalbibliotekets billedsamling. I flere år har arkivskapet ikke vært i bruk. Men nylig ble det gjenoppdaget som

en nyttig forskningsressurs. Ottar Grepstad gjennomførte arkivskapet i forbindelse med arbeidet med *Vinje-bibliografien* (2017). Han omtaler det som en «analog database» og skriver at:

Så vidt eg kan forstå, er Reidar Djupedal den einaste som har sett i denne katalogen av dei som har skrive om Vinje etter 1920-åra. Eg oppdaga skapet i tide til å få med det som der står om Vinje. Dermed blei det over 100 ekstra innførslar i bibliografien. (s. 11).

Denne oppdagelsen resulterte i at skapet ble flyttet til håndskriftsamlingens lokaler, slik at det kunne bli lettere tilgjengelig for forskere.

Materiale fra Aure og Norsk boksamling hos Nasjonalbiblioteket har altså blitt plassert i ulike samlinger etter materialtype. I håndskriftsamlingen og billedsamlingen har materialets proveniens blitt registrert slik at det henviser til Auresamlingen. Siden Auresamlingen ikke lenger har en egen samlingsansvarlig, er en slik fordeling av materialtypene praktisk med hensyn til bruken av det.

8 Historisk kontekst

Historiske prosesser, personer og steder kan inngå i en samlings kontekst. Dette er faktorer som har vært med på å muliggjøre og å forme samlingen. Auresamlingen er en historisk samling av bøker og skrifter på nynorsk og norske dialekter. Etter Anton Aures død ble samlingen kjøpt av Det Norske Samlaget og deponert hos Universitetsbiblioteket. I dette kapitlet vil jeg derfor ta for meg fremvekten av det nynorske skriftspråket, og forholdene rundt etableringen av en nynorsk litteraturproduksjon. Jeg vil også undersøke historien til institusjonene Det Norske Samlaget og Universitetsbiblioteket.

Et norsk skriftspråk

Da Anton Aure begynte å samle bøker på nynorsk rundt år 1900 hadde det gått et halvt århundre siden Ivar Aasen lanserte det nye skriftspråket, som på den tiden ble kalt landsmål. Det hadde begynt å bli en konkurrent til dansk, som hadde vært offisielt skriftspråk i Norge i nær 400 år. Dansk var på mange måter fjernt fra dialektene, som var det naturlige talemålet

blant folk som bodde utenfor de største byene. Grunnlaget for landsmålet var Ivar Aasens *Det norske Folkesprogs Grammatik* (1848) og *Ordbog for det norske Folkesprog* (1850). I 1853 utga han *Prøver af Landsmaalet*, som var den første boken med tekster på det nye skriftspråket. Aasens landsmål var basert på dialektene, og ble relativt raskt tatt i bruk. På denne tiden kunne de fleste nordmenn lese og skrive, men språket de lærte på skolen var dansk. Landsmålet var noe de måtte tilegne seg i voksenalderen. Tekster som ble skrevet på landsmål i de første tiårene kunne gjerne være preget av ulike dialekter. En offisiell rettskrivningsnorm kom først i 1901 (Grepstad, 2006).

I løpet av 1850-tallet kom det flere tekster på landsmålet, men det var delte meninger om dette skulle bli det nye offisielle språket i Norge. Folk som Marcus Jacob Monrad og Lorentz Dietrichson mente at språket kunne egne seg til tradisjonsdiktning og skildringer av bygdeliv, men ikke til formidling av den «høyere» kulturen (Stegane, 1987). I Bergen prøvde Jan Prahls seg med å konstruere et alternativt språk med utgangspunkt i norrønt og noen dialekter. Språket ble presentert i utgivelsen *Ny Hungrvekja* i 1858. Prahls språkutkast slo ikke an, da det var vanskelig å forstå for folk som ikke hadde filologisk utdanning (Stegane 1987). Knud Knudsen hadde mer hell med sin idé om en gradvis fornorsking av det danske skriftspråket basert på «den dannede dagligtalen», eller «Byfolkets Talesprog». Dette utviklet seg til det vi i dag kaller bokmål.

I 1885 kom jamstillingsvedtaket, som sidestilte de to skriftspråkene som var i bruk i Norge, altså landsmål og dansk. I vedtaket kalt «det norske Folkesprog» og «vort almindelige Skrift- og Bogsprog». I 1892 fikk lokale skolestyrelser rett til å velge landsmål som skriftlig opplæringspråk i skolen. Samme år ble det tillatt å bruke salmene til Elias Blix (*Nokre salmar*) i gudstjenester for de kirkekretsene som ønsket det. Bruk av landsmål i skole og kirke var noe som måtte bestemmes lokalt ved avstemming. Det åpnet for språkstrid. Organisasjoner ble dannet for å påvirke lokale beslutninger. Ifølge Kjell Haugland var målrørsla en av flere folkebevegelser som oppsto i demokratiseringsprosessen som foregikk i siste halvdel av 1800-tallet. Målsaken gikk hånd i hånd med frilynt ungdomsarbeid, venstrepolitikk og arbeid i folkehøgskolen. Folkehøgskolene spilte en viktig rolle når det gjaldt opplæring i landsmål og ideologi. I 1890-årene ble den frilynte ungdomsrørsla organisert og rettet mot målsaken. Noregs Ungdomslag ble stiftet i 1896 som en landsorganisasjon som skulle samordne arbeidet i de lokale ungdomslagene. Ti år senere ble Noregs Mållag stiftet (Haugland, 1981).

Nynorsk bokproduksjon

Da Sigmund Skard var ferdig med å pakke opp Aures boksamling fant han ut at den inneholdt om lag 700 titler som Universitetsbiblioteket ikke hadde klart å fange opp. Dette vitner om uoversiktlige forhold innen norsk bokproduksjon. Ifølge Idar Stegane (2003) dannet det seg et alternativt litterært kretsløp i Norge i siste halvdel av 1800-tallet fordi nynorsk litteratur hadde vanskelig for å få innpass på det etablerte bokmarkedet.

Ideen om litterære kretsløp ble lansert av Robert Darnton i 1982, i artikkelen «What is the history of books?». Artikkelen ble oversatt til norsk i Tore Rems antologi *Bokhistorie* i 2003 med tittelen «Hva er bøkens historie?». Her introduseres en modell som Darnton kaller «kommunikasjonskretsløpet». Den går ut på at bøker generelt går gjennom samme slags prosess. Boken passerer gjennom et kretsløp som går fra forfatteren via forlegger, trykker, distributør og bokselger til leseren, som igjen påvirker forfatteren gjennom sin resepsjon av den. De ulike delene av kretsløpet påvirker hverandre, og blir påvirket gjennom relasjoner til økonomiske, sosiale, politiske og kulturelle systemer i omgivelsene. Hensikten med modellen er å synliggjøre at hver del av kretsløpet må ses i forhold til helheten for at man skal kunne forstå dens fulle betydning.

Selv om Norge løsrev seg fra Danmark i 1814, fortsatte det norske litterære kretsløpet å være del av det danske kretsløpet. Dansk-norsk litteraturproduksjon dominerte bokmarkedet i siste halvdel av 1800-tallet, da nynorsken begynte å gjøre seg gjeldende. Forleggere i Kristiania var konservative og nølte med å satse på nyere litteratur. I Danmark utviklet det seg et mer moderne forlagssystem enn i Norge. Hos forlag som Gyldendalske Boghandels Forlag i København fikk nyskapende norske forfattere bedre vilkår. Ved å utgi bøkene sine i Danmark fikk de også et potensielt større publikum. Men det sier seg selv at bøker på nynorsk ikke hadde så gode muligheter der. Man måtte derfor utvikle et annet kretsløp for disse utgivelsene (Stegane, 2003).

Den nynorske skriftlige tradisjonen ble bygget opp i siste halvdel av 1800-tallet. Språket var på eksperimentstadiet. Skriftspråket man lærte på skolen var dansk, eller dansk-norsk. Nynorsk var noe man valgte å lære seg i voksen alder. I starten var derfor alle forfattere som skrev på nynorsk tospråklige (Grepstad, 2006). Forfattere som Ivar Aasen, Aasmund

Olavsson Vinje og Arne Garborg hadde en stor produksjon på dansk-norsk ved siden av den nynorske. Bladene hadde mye å si for folk som ville øve seg på å skrive nynorsk. Korte tekster, som dikt, skisser, noveller, essays, eventyroppskrifter m.m. ble publisert i bladene. Lengre tekster ble også publisert i blader. Noen bøker kom først som føljetong i avis eller blad og ble siden utgitt som bok. Arne Garborgs *Ein Fritenkjar* ble først publisert i *Fedraheimen*. 2. utgave ble utgitt som bok i 1881. *Den 17de Mai* hadde såkalte «kjellerfortellinger» som kom som utklippsbøker. Mange av dem var oversettelser av klassikere, ofte oversatt av Marta Steinsvik. Det kunne dreie seg om verker av f.eks. Mark Twain, Arthur Conan Doyle, Jules Verne, Robert Louis Stevenson og Rudyard Kipling (Stegane 1987).

Flere nynorske blader utga også bøker som bilag til bladet. Et eksempel på det er Vinjes *Ferdaminni fraa Sumaren 1860*, som ble sendt ut til abonnentene av *Dølen* som kompensasjon for at bladet ikke hadde kommet ut på noen uker da Vinje var på reise. Anton Aure og Erik Gunleikson ga ut serien «Gamle norskmaalsskrifter» som bilag til *Ung-Norig*. En annen måte å utgi bøker på var at forfattere trykket opp bøkene for egen regning og solgte bøkene i kommisjon hos en bokhandler. Bokhandleren sto da for lager og distribusjon. Mange bøker kom også ut finansiert ved subscriptionsjoner, som f.eks. det første bindet av Aures *Nynorsk boklista*.

En pionér innen nynorsk forlagsdrift var mons Litleré. I siste halvdel av 1880-årene etablerte han bokhandel. Først i Naustdal, siden i Bergen. Han hadde en enorm arbeidskapasitet og arbeidet på flere områder innen bokproduksjon: som kolportør, bladagent, bokhandler, forlegger, oversetter, forfatter og skribent. Han var også utgiver av ukeavisen *Firda*. Han oversatte flere dansk-norske bøker til nynorsk, blant annet verker av Bjørnson, Kjelland og Lie. Han satset på Arne Garborg og flere nynorskforfattere i samtiden. Litlerés satsing på disse var medvirkende til at tallet på nynorskforfattere økte merkbart på denne tiden. Det var ikke så mye penger å tjene på denne satsingen. Mesteparten av nynorskpublikummet bodde på bygdene og mange av dem var konservative lesere med et tradisjonelt kristendomssyn. For å få forlaget til å bære seg måtte han også utgi bøker på dansk-norsk for å nå et bredere publikum, og han hadde noen religiøse bøker i kommisjon (Stegane, 1987, 2003).

Det Norske Samlaget

Litteraturselskapet Det Norske Samlaget ble stiftet 24. mars 1868. Lagets formålsparagraf lød slik: «Samlagets Formaal er at fremme Utgivelse af Bøger paa Norsk, enten Landsmaal eller Bygdemaal.». Samlaget var en slags kulturpolitisk interesseorganisasjon som arbeidet for å fremme litteratur på nynorsk, både ved egne utgivelser og ved å stimulere til utgivelser på andre forlag. Finansieringen av Samlagets egne utgivelser foregikk ved at folk tegnet medlemskap i laget og fikk utgivelsene tilsendt. Allerede i stiftelsesåret utga de fem bøker. En av disse var første hefte av Elias Blix' *Nokre salmar*, som skulle bli de første salmene på nynorsk som ble autorisert for bruk i gudstjenester. I starten utga de for det meste eldre litteratur, som religiøse bøker og norsk tradisjonsdiktning. Det kom også nyutgivelser av verker av forfattere som Ivar Aasen og Aasmund Olavsson Vinje. Fra 1894 utga de tidsskriftet *Syn og Segn*, som ble sendt ut til alle medlemmene (Midttun, 1968).

På denne tiden hadde målsaken spredd seg i de større byene, og det ble dannet flere mållag. Det var ikke bare språket de jobbet for. Folkeopplysning og kulturreising var også viktig. Samlaget skulle være en samlende organisasjon for folk som jobbet for målsaken over hele landet (Djupedal 1968). Flere professorer var medlemmer, som f.eks. Moltke Moe, Marius Hægstad og Halvdan Koht. Flere samlagsmenn var med i regjering og Storting. Det var mye kommunikasjon mellom Samlaget og regjeringen. De fikk direkte tilskudd til oversettelser og ordbokproduksjon, og de disponerte midler som ble utbetalt som støtte til andre forlag som ville produsere utgivelser på nynorsk. Samlaget stiftet også flere fond og legater (Midttun, 1968). Samlaget var altså både forlag og et kulturpolitisk medlemslag. I 1977 ble dette formalisert ved at virksomheten ble skilt i et litteraturselskap som tar seg av det kulturpolitiske og en stiftelse som står for forlagsvirksomheten (Grepstad, 2009).

Norske avdeling ved Universitetsbiblioteket

Da Anton Aure ble statsstipendiat fikk han arbeidsplass i lokalene til Universitetsbibliotekets Norske avdeling. Avdelingen fikk også deler av ansvaret for Aures boksamling etter hans død. Norske avdeling hadde ansvaret for de nasjonale bibliotekoppgavene, som var å samle, registrere, bevare og formidle alt som ble trykket i Norge. Disse oppgavene ble senere overført til Nasjonalbiblioteket, som ble etablert i 1989.

Bakgrunnen for etableringen av Norske avdeling var behovet for å skille ut de nasjonale bibliotekoppgavene fra Universitetsbibliotekets øvrige oppgaver. Universitetsbiblioteket ble

grunnlagt i 1811 sammen med Norges første universitet, Det Kongelige Frederiks Universitet (senere Universitetet i Oslo). Dette var landets eneste universitet fram til 1946. I tillegg til å være et fagbibliotek for Universitetets studenter og ansatte skulle Universitetsbiblioteket samle og ta vare på eldre og nyere norsk litteratur. Samlingene skulle også være tilgjengelige for brukere som ikke var tilknyttet Universitetet (Henden, 2011).

Da en pliktavleveringslov ble vedtatt i 1815 var Universitetsbiblioteket en av tre instanser som skulle motta ett eksemplar hver av alt som ble trykket i Norge. De to andre var Politidepartementet og den norske statsrådsavdeling i Stockholm. Denne loven falt bort i 1839, og landet var uten pliktavleveringslov frem til en ny lov ble vedtatt i 1882. I denne perioden ble Universitetsbibliotekets samlinger supplert ved innkjøp og gaver. Med knappe innkjøpsbudsjetter måtte man prioritere hva som skulle kjøpes inn. Det gikk ut over tilveksten av norsk litteratur. (Eidsfeldt, 2011).

Axel C. Drolsum (1846-1927) var bibliotekets leder fra 1876 til 1922. Han var pådriver for den nye pliktavleveringsloven av 1882. Loven påla alle trykkerier å sende inn ett eksemplar av alt de trykket til Universitetsbiblioteket. Universitetsbiblioteket pliktet å utarbeide en årlig fortegnelse over alt som ble avlevert. Loven trådte i kraft i 1883. Samme år ble Norske avdeling etablert. Avdelingens oppgaver var blant annet å ivareta de nasjonale samlingene og forvalte pliktavleveringsloven. Dette innebar å utarbeide den årlige fortegnelsen over pliktavleverte bøker, som fikk tittelen *Norsk bokfortegnelse*. Eldre norsk litteratur ble skilt ut fra Universitetsbibliotekets øvrige samlinger og stilt opp i et eget rom sammen med det pliktavleverte materialet. Drolsum så viktigheten av å samle og bevare alle typer utgivelser. Han forsto at trykk som ble ansett som verdiløse i samtiden kunne bli viktig for forskere i fremtiden (Henden, 2011)

Norske avdeling ble helt sentral for dokumentasjon av all norsk litteratur. Den første lederen av avdelingen var Jens Braage Halvorsen (1845-1900). De to etterfølgende lederne var Hjalmar Pettersen (1856-1928) og Wilhelm Preus Sommerfeldt (1881-1957). De tre gjorde en formidabel innsats for å dokumentere den norske litteraturen. De bibliografiske arbeidene deres gikk langt ut over arbeidet med *Norsk bokfortegnelse*. Mye av det ble gjort på fritiden.

Jens Braage Halvorsen tok initiativet til å lage et forfatterleksikon over norske forfattere fra tiden 1814-1880: *Norsk Forfatter-Lexikon 1814-1880. Paa Grundlag av J.E. Krafts og Chr.*

Langes «*Norsk Forfatter-Lexikon 1814-1856*». Det inneholder biografiske artikler sammen med bibliografier over hver forfatters verker. Arbeidet startet i 1880 og første bind kom i 1885. Halvorsen døde i 1900. Da hadde han kommet til bokstaven T (for Thaulow). De to siste bindene av leksikonet ble skrevet av Halvdan Koht. Det siste bindet var ferdig i 1908.

Hjalmar Pettersen var leder for Norske avdeling fra 1898. Han sto for verket *Bibliotheca Norvegica*, som han delvis finansierte av egne midler. Det ble publisert fra 1899 til 1924. Verket utfyller Halvorsens forfatterleksikon. Det er i fire bind. 1. bind er en bibliografi over publikasjoner utgitt i Norge fra det første trykkeriet ble etablert i 1643, til 1814. 2. bind er om Norge og nordmenn i utenlandsk litteratur. 3. bind er om norske forfatteres verker før 1814. 4. bind er om norske forfatteres verker trykt i utlandet etter 1814. Pettersen gjorde også en stor innsats for å skaffe til veie mye av litteraturen som manglet i de nasjonale samlingene etter årene uten pliktavleveringslov.

Wilhelm Preus Sommerfeldt tok over som leder i 1926 og hadde stillingen til 1950. Han sørget for at man begynte å registrere tidsskriftartikler i Norsk tidsskriftindex fra 1918. Han hadde også en plan om å videreføre Norsk Forfatter-Lexikon fra 1880. Han fikk gjort en del forarbeider, men planen ble ikke realisert. Fra 1920 startet han med innsamling av biografisk og topografisk stoff i aviser. Utklipp av biografiske artikler og notiser ble samlet og limt inn i utklippbøker. Dette arbeidet ble til «Norsk personalhistorisk arkiv over kjente og mindre kjente nordmenn» som levde mellom 1850 og 1970 (Henden, 2011).

Registeret til arkivet finnes i dag i en stor kortkatalog på Nasjonalbibliotekets lesesal. Her er også utklippbøkene oppstilt. I denne kortkatalogen kan man også finne henvisninger til «bibliografiske opplysninger». Dette er skjemaer som Norske avdeling sendte ut til forfattere fra 1921 til 1989. På skjemaene har forfatterne fylt ut biografiske og bibliografiske opplysninger om seg selv. Skjemaene ble bundet inn. Det er i alt 117 bind som oppbevares i Nasjonalbibliotekets håndskriftsamling.

Nasjonalbiblioteket

Universitetsbibliotekets hovedbygning ved Solli plass ble til Nasjonalbibliotekets publikumsavdeling i 1999. Denne avdelingen skulle stå for formidling og forskning på norsk kultur og tradisjon. Da hadde det allerede eksistert en avdeling i Mo i Rana i ti år.

Etableringen av Nasjonalbibliotekets avdeling i Mo i Rana skjedde parallellt med at det kom en ny, utvidet pliktavleveringslov. Til da hadde Universitetsbibliotekets Norske avdeling hatt ansvaret for samling, registrering og tilgjengeliggjøring av pliktavlevert materiale. Da Nasjonalbiblioteket ble etablert i Mo i Rana i 1989 ble ansvaret for innsamling og registrering flyttet dit, mens Norske avdeling ved Universitetsbiblioteket fremdeles skulle sørge for tilgjengeliggjøring av materialet for publikum. Da Universitetsbiblioteket kunne flytte inn i nye bygninger på Blindern i 1999 ble bygningen på Solli plass omgjort til Nasjonalbibliotekets publikumsavdeling. Nasjonalbiblioteket tok da over Norske avdelings oppgaver. Samlingene på Solli plass ble fordelt. De fleste av Universitetsbibliotekets fagsamlinger ble flyttet til Blindern. De norske samlingene som hadde vært underlagt Norske avdeling ble innlemmet i Nasjonalbibliotekets samlinger (Takle, 2009).

9 Sammenlikning med andre samlinger

Rikard Berges og Torleiv Hannaas' samlinger

I Aures brevsamling hos Nasjonalbiblioteket (Brevs. 657) er det bevart mange brev fra Rikard Berge (1881-1969) og Torleiv Hannaas (1874-1929). Berge og Hannaas samlet også alt på nynorsk og norske dialekter. Det er om lag 70 brev fra hver av dem. De tre utvekslet hyppig opplysninger om nynorske bøker og skrifter, byttet og solgte bøker til hverandre. Rikard Berge omtaler forholdet dem imellom i en avisartikkel (Berge, 1924):

«[...] me kom til å liva i bibliofilt ekteskap meir og meir frametter åri. Det må segjast at samlivet gjekk godt. Hende det at det vart ulivnad, kom det seg mest av at eg hadde eit utklyppsprent på avispaper medan *han* berre hadde eit satinera serprent, eller umsnutt; men etter ei gardinpreik var det atter solskin i huset. Og når Aure berre hadde sine fyrsteprent og andreprent og tridjeprent, so var det ikkje tale um han trong onnor kona enn meg – endå han hev vore gift tvo vendor – ja, det skulde då vera professor Hannaas, som han tok til medkona.» (s. 4)

Ifølge Berge var det bare de tre som samlet alt:

«Me er visst berre 3 privatsamlarar i landet som samlar *alt* på norskt mål, og av desse stend nok Aure som ein fin nr. 1. Han samlar ikkje berre fyrsteprent, men *alle* utgåvor og opplag. Det er ei boksamling som han ynskjer skal haldast i hop etter hans tid, og me lyt vona at eit eller anna offentlegt bibliotek etter hans tid kann yvertaka ho og vyrdsla ho som ho fortjener.» (s. 4).

Rikard Berge og Torleiv Hannaas var begge opptatt av folkeminnegransking. I tillegg til å samle bøker drev de også med innsamling av folkeminner. Hannaas samlet også dialektprøver. Berge ble konservator og leder av Fylkesmuseet for Telemark og Grenland i 1916. Hannaas var professor i vestlandsk målgransking ved Bergen museum fra 1918. Der grunnla han Folkeminnesamlingi fra 1918. Denne drev han alene til han døde i 1929. Da tok Gustav Indrebø over (Torleiv Hannaas, 2017).

Rikard Berge hadde en stor boksamling i sitt hjem. Den besto ikke bare av nynorske utgivelser, men også av bygdebøker fra hele landet og bøker om kunsthåndverk. Boksamlingen er nå spredt. Deler av den befinner seg nå i Vinje lokalhistoriske arkiv og Telemark museum. Andre deler ble auksjonert bort i 2012. Han hadde også en stor arkivsamling med både skriftlig materiale, fotografier og musikkopptak på voksruller. I dag er mye av arkivmaterialet registrert i en database og er søkbart via Telemarkskilder (Gardåsen, [ca. 2016]).

Torleiv Hannaas oppbevarte samlingen sin i sine kontorer ved Bergens museum. Da han døde kjøpte Bergens museum den nynorske delen av boksamlingen. Ifølge Wilhelm Munthe (1932) var den på 11 651 numre og ble kjøpt for 20 000 kr. Resten av samlingen, som inneholdt eldre bøker på norsk og dansk, ble solgt på auksjoner. Ifølge hjemmesidene til Universitetsbiblioteket i Bergen inneholdt samlingen 2.500 bind med nynorsk litteratur. Den ble bevart som egen samling. Bøkene er oppstilt alfabetisk. De er registrert i Bibsys og det finnes en egen alfabetisk seddelkatalog for samlingen. Kjøpet av samlingen omtales i Bergens museums årbok 1932 (1933):

«Professor Hannaas' boksamling. Efter forhandlinger med fru Hannaas om kjøp av en del av avdøde professor Hannaas' boksamling, besluttet Bergens Museums styre i møte 10. juni 1932 å kjøpe de «nynorske, gamalnorske, islenske og færøyske bøkene» for en pris av kr. 18.000.» (s.14). «Bergens Museum er ved dette kjøp blitt eier av en overmåte

verdifull boksamling, en tilvekst til vårt bibliotek som ikke alene vil være til stor nytte for professoren i vestlandsk dialektforskning, men også for alle som studerer norsk språk og litteratur her.» (s. 15). «En særdeles betydningsfull forøkelse har biblioteket fått ved innkjøpet av professor Hannaas' store og verdifulle samling av landsmållitteratur og norrøn litteratur, omfattende «de nynorske, gamalnorske, islenske og færøyske bøkene.». Denne boksamling utgjør ca. 10 000 bind, der senere vil bli katalogisert. Erhvervelsen skjedde i juni måned etter flere års forhandlinger. Innlemmelsen av denne sjeldne og i vitenskapelig henseende så betydningsfulle boksamling i Bergens Museums Bibliotek er en av de viktigste begivenheter i bibliotekets senere historie, og det er i høi grad gledelig at det har lyktes å bevare for Vestlandet samlet og udelt landets største landsmålssamling tillikemed den fortrinlige samling av norrøn litteratur, hvilke begge faggrupper ikke var særlig godt representert før i biblioteket.» (s. 17).

Berges boksamling har blitt oppløst, så det er ikke mulig å si hvor omfattende den var. Mye tyder på at Hannaas' samling var omtrent like fullstendig som Aures samling. Denne samlingen er også registrert i Oria, så det er mulig å sammenlikne Aures og Hannaas' samlinger der.

10 Vurdering ut fra kriteriene i Significance

Vurderingskriteriene i Significance-metoden er ment å fungere som et rammeverk for å utdype hvorfor og på hvilken måte en samling er av betydning. Ved å bruke kriteriene kan man gi en velbegrunnet vurdering. Som nevnt i metodekapittelet er det fire primærkriterier og fire sammenlikningskriterier. Noen kriterier kan overlape hverandre. En samling behøver ikke å oppfylle alle kriteriene for å være av betydning. Den kan være av betydning selv om den bare er relevant i forhold til ett av kriteriene.

I det følgende vil jeg først foreta en vurdering ut fra primærkriteriene historisk betydning og vitenskapelig betydning eller forskningspotensial. Jeg har valgt å utelate primærkriteriet estetisk eller kunstnerisk betydning fordi jeg mener at dette ikke er relevant i forhold til Auresamlingen. Kriteriet sosial eller åndelig betydning er også utelatt. Dette kriteriet kunne ha vært relevant på grunn av Anton Aures tilknytning til målrørsla. Men som jeg ser det er det den historiske og den vitenskapelige betydningen som er viktigst for folk i målrørsla i dag,

Deretter vil jeg evaluere graden av betydning ut fra sammenlikningskriteriene, som er proveniens, sjeldenhet eller representativhet, tilstand eller kompletthet og tolkningsmuligheter.

Historisk betydning

Det er en klar og sterk sammenheng mellom Auresamlingen og personen Anton Aure. Samlingen bærer fremdeles hans navn, til tross for at den gikk under navnet Norsk boksamling, og hadde tilvekst i over 50 år etter hans død. Anton Aure var en ivrig forkjemper for nynorsk målreising. Han uttalte selv at hans arbeid med å samle og registrere alt som var utgitt på nynorsk var et bidrag til målsaken.

Parallelt med samlings- og registreringsarbeidet var han også forfatter, bokanmelder, journalist, redaktør, biograf og litteraturformidler. Han bygget opp et bredt kontaktnett gjennom systematisk korrespondanse og oppsøkende virksomhet hos alle som hadde noe å gjøre med nynorsk litteraturproduksjon. Det ga ham grundig kjennskap til et felt som det var vanskelig å få oversikt over. Da han utga det første bindet av bibliografien *Nynorsk boklista* i 1916, vakte det stor interesse fordi den var den første av sitt slag. Hans private boksamling inneholdt nesten alt som var registrert i bibliografien. Den var så å si bevis for at nynorsk var godt etablert som skriftspråk. I tillegg til boksamling og bibliografisk arbeid samlet han biografiske opplysninger om forfattere som skrev på nynorsk. Det var ment å være råmateriale til et nynorsk forfatterleksikon. Det verket fikk han ikke realisert, men noe av materialet ble brukt i andre biografiske publikasjoner.

På bakgrunn av disse arbeidene ble han statsstipendiat fra 1919. Han ble da tilknyttet institusjonene Det Norske Samlaget og Universitetsbiblioteket. Etter hans død ble «Nynorsk boksamling, grunnlagd av Anton Aure» etablert i samarbeid mellom de to institusjonene. Samlaget kjøpte samlingen og deponerte den hos Universitetsbiblioteket. Samlagets eierskap sikret at samlingen ble bevart intakt for fremtiden. Deponering og oppstilling hos Universitetsbiblioteket gjorde at den ble offentlig tilgjengelig for allmenheten. Dessuten var den et verdifullt supplement til Universitetsbibliotekets nasjonale samlinger fordi den inneholdt publikasjoner som manglet der.

Auresamlingen kan være med på å belyse en del av Det Norske Samlagets historie. Samlaget samarbeidet med andre institusjoner for å fremme utgivelse av nynorsk litteratur. I dette

tilfellet samarbeidet de med Universitetsbiblioteket om å bevare og å videreutvikle et nynorsk bibliotek, samt å videreføre Aures registreringsarbeider. Tilsynsnevnda for Anton Aures stipendarbeid, og siden for Norsk boksamling, var utnevnt av styret i Samlaget. Den besto av kjente professorer, som sørget for at samlingen og registreringsarbeidene fikk faglig relevans som en nynorsk forskningsressurs.

Anton Aures og Norsk boksamlings virksomhet hadde flere paralleller med virksomheten til Norske avdeling ved Universitetsbiblioteket. Aures plan om et nynorsk forfatterleksikon var inspirert av J.B. Halvorsens *Norsk Forfatter-Lexikon 1814-1880*. *Nynorsk boklista* var inspirert av *Norsk bokfortegnelse*. Norske avdeling samlet alt som ble utgitt i Norge, mens Aure og Norsk boksamling samlet alt som ble utgitt på nynorsk. Fra 1919 samlet Aure biografiske og bibliografiske opplysninger på skjemaer som ble sendt ut til nynorsk-forfattere, kalt «Biografiske opplysningar». Fra 1921 sendte Norske avdeling ut tilsvarende skjemaer til alle norske forfattere, kalt «Bio-bibliografiske opplysninger». I likhet med Anton Aure gjorde de tre første lederne av Norske avdeling, Jens Braage Halvorsen, Hjalmar Pettersen og Wilhelm Preus Sommerfeldt, en formidabel innsats med sine biografiske og bibliografiske registreringsarbeider. Auresamlingen og Aures og Norsk boksamlings registreringsarbeider var med på å utfylle Norske avdelings arbeider.

Vitenskapelig betydning

En hensikt med Aures samlings- og registreringsarbeider var å bygge opp en ressurs for forskere som ville fordype seg i nynorsk språk- og litteraturhistorie. Boksamlingen viser bredden i nynorsk litteraturproduksjon. Den inneholder alle varianter av nynorsk og dialekter som sto på trykk før det kom en rettskrivningsnormal. Gjennom samlingen kan man følge det nynorske skriftspråkets utvikling, både språklig og når det ble tatt i bruk i ulike sjangre.

Bibliografien inneholder mange opplysninger som kan være av interesse for bokhistorikere. For eksempel er navn på trykkerier og trykkesteder oppført, noe som kan være med på å kaste lys over trykkproduksjonen. I bibliografien har Aure registrert kunnskap om bøker og skrifter som ikke kan leses ut av publikasjonene, som for eksempel pris. Av verdi er også at han har registrert utklippbøker, som ellers ikke ville ha blitt registrert i Universitetsbibliotekets *Norsk bokfortegnelse*. Også trykk som ble sett på som betydningsløse i samtiden, som for eksempel dampskipsruter og forretningstrykk, er tatt med. Slike trykk kan være av stor interesse nå.

Aures brevsamling inneholder brev fra så å si alle som hadde noe å gjøre med nynorsk bokproduksjon i hans samtid. Den kan derfor være et spennende utgangspunkt for å belyse alle ledd i det litterære kretsløpet i de tiårene. De fleste brevene er personlige, og gir derfor biografiske detaljer om brevskriverne. Noen av brevene inneholder også hovedsakelig biografiske opplysninger fordi Aure har bedt om det til sine biografiske arbeider. Aures brevsamling, sammen med hans andre samlinger av biografiske opplysninger, er meget interessant for biografer fordi de inneholder førstehåndsopplysninger.

Proveniensen

Auresamlingens historiske betydning forsterkes av at den har en godt dokumentert proveniens. Flere artikler om samlingen ble publisert på 1920- og 30- tallet, samtidig som den ble bygget opp og videreutviklet. Her kan Wilhelm Munthes (1925) og Sigmund Skards (1928) artikler fremheves. Dokumentasjon om samlingen finnes også i Anton Aures etterlatte brevsamling, og i Universitetsbibliotekets arkiv. Proveniensen kan også leses ut av bøkene og skriftene i samlingen. Alle publikasjoner som Aure eide i sin levetid bærer hans håndskrevne signatur. Siden fikk disse, og all tilvekst som Norsk boksamling sto for, et eget samlingsstempel med Aures navn. Noen bind er også forsynt med Norsk boksamlings ex libris.

Sjeldenhet eller representativhet

Auresamlingen inneholder mange sjeldne publikasjoner. De kan ha blitt sett på som verdiløse da de ble utgitt, og ble derfor ikke tatt vare på i samtiden. Det kan dreie seg om små bøker som ble trykket i små opplag og solgt lokalt på bygdene. Hver for seg er kanskje ikke disse bøkene så mye verdt, men samlet er de av stor verdi. De kan være med på å utvide norsk litteraturhistorie. I Norge finnes det antakeligvis bare en tilsvarende samling, nemlig Torleiv Hannaas' boksamling ved Universitetsbiblioteket i Bergen.

Tilstand eller kompletthet

Bøkene og skriftene i Auresamlingen er i meget god tilstand. Heftede bøker og tidsskriftårganger er bundet inn, noe som har gjort at de har blitt godt bevart. Da bøkene ble budet inn sørget man for at originalomslagene ble bundet med. Dette kan være av stor interesse for bokhistorikere. Den eldste delen av Auresamlingen inneholder nesten alt som er

listet opp i *Nynorsk boklista*, som dekker alt som ble utgitt på nynorsk og dialekt fra 1646 til 1935. Samlingen har blitt holdt intakt helt siden den ble deponert hos Universitetsbiblioteket i 1925.

Tolkningsmuligheter

Auresamlingen kan ses på som et uttrykk for den idealismen som rådet i målrørsla på Aures tid. Når man ser den i sammenheng med Aures brevsamling får man et inntrykk av det iherdige arbeidet Aure la ned i å bygge den opp. At Aures brevsamling er bevart i samme institusjon som boksamlingen er verdifullt. Den dokumenterer akkvisisjonen og proveniensen til mange av bøkene i samlingen.

11 Konklusjon

Anton Aures opprinnelige formål med samlingen var å bygge opp en forskningsressurs som et bidrag til den nynorske målreisingen. Hans iherdige og systematiske arbeid for å samle alt som ble trykket på nynorsk og å utarbeide bibliografien *Nynorsk boklista* gjorde at man kunne begynne å få oversikt over ukjente sider ved norsk litteraturproduksjon. Dette var ikke bare til nytte for målrørsla, men også for Norske avdeling ved Universitetsbiblioteket, som hadde som mandat å samle alt som har blitt utgitt i Norge. I tillegg utfylte Aures biografiske arbeider om forfattere som skrev på nynorsk den norske litteraturhistorien. På bakgrunn av disse arbeidene fikk han statsstipend slik at han kunne fortsette å bygge videre på dem. På den måten bidro han til å supplere Universitetsbibliotekets forskningsressurser. Dette arbeidet ble videreført etter Aures død, av institusjonen «Norsk boksamling, grunnlagd av Anton Aure» i samarbeid mellom Det Norske Samlaget og Norske avdeling ved Universitetsbiblioteket. Det har resultert i en stor samling av nynorske bøker og skrifter som strekker seg fra noen av de tidligste trykte publikasjonene på dialekt, til 1970-tallets masseproduserte publikasjoner.

Denne forskningsressursen kan vi fremdeles ha nytte av i dag. Boksamlingen og *Nynorsk boklista* kan gi nyttig informasjon til bok- og litteraturhistorisk forskning og språkforskning. Arkivmaterialet som har tilknytning til Auresamlingen, gir nyttig informasjon til biografer og historikere. Registrering av samlingene i online-databaser er med på å tilrettelegge materialet for nåtidens brukere. Boksamlingen er fordelt på to institusjoner som ligger langt fra

hverandre geografisk, men ved å katalogisere den i samme biblioteksystem kan man forene samlingen digitalt ved hjelp av internett.

Oppsummering

Auresamlingen er av stor historisk betydning og verdi fordi den kan knyttes til personen Anton Aure og til flere institusjoner. Aure var en ivrig forkjemper for nynorsk målreising, og hans samlings- og registreringsarbeider skal ha vært et bidrag til målsaken. Auresamlingen kan derfor også knyttes til en viktig strømning i Norgeshistorien. Samlingens proveniens og historie er godt dokumentert. Det forsterker dens historiske betydning.

Det er en tydelig sammenheng mellom boksamlingen og bibliografien *Nynorsk boklista*. Samlingen er intakt og i god stand. Dette gjør at den er en verdifull forskningsressurs. Sammen med Aures brevsamling og annet arkivmateriale gir den mye interessant informasjon som kan være til nytte for forskning innen bok-, bibliotek-, språk- og litteraturhistorie. Ved å tilrettelegge Auresamlingen for nåtidens brukere kan den nå ut til flere.

12 Avslutning

Anton Aures vilje til å gjøre det vanskelige arbeidet med å spore opp alt som hadde blitt utgitt på nynorsk og norske dialekter førte til at det ble bygget opp en stor forskningsressurs som vi har nytte av i dag. Men denne forskningsressursen må tilrettelegges og formidles for at de som kan ha nytte av den får vite om den. Det krever at institusjonene som forvalter den har vilje til å bruke ressurser på den.

Ved å foreta en systematisk vurdering etter en fastsatt metode kan man avdekke sider ved samlingen som kan være med på å gjøre den mer interessant. Significance-metoden er et verktøy som kan brukes til dette. I tillegg til å utforske en samlings proveniens og kontekst bruker man her et fastsatt sett med kriterier som er med på å gi en velbegrunnet vurdering.

13 Litteraturliste

Arkivverket (2017, 10. juli). *Proveniensprinsippet*. Hentet 6. juni 2018 fra

<https://www.arkivverket.no/for-arkieiere/arkivavslutning-og-innlevering2/overforing-av-papirarkiver/vil-du-vite-mer#!#block-body-0>

- Aure, A. (1885-1929). *Manuskripter av andre*. (Ms.fol. 4686 B:2) Nasjonalbiblioteket. Oslo.
- Aure, A. (ca. 1900-1924). *Papirer knyttet til Anton Aures virksomhet med boksamling og «Nynorsk boklista»*. (Ms.fol. 4686 A). Nasjonalbiblioteket. Oslo.
- Aure, A. (ca. 1900-1925). *Varia*. (Ms.fol. 4686 D). Nasjonalbiblioteket. Oslo.
- Aure, A. (ca. 1903- ca. 1930). *Brev til Anton Aure*. (Brevs. 657). Nasjonalbiblioteket. Oslo.
- Aure, A. (1903-1919). *Private utklippbøker og løse utklipp*. (Ms.fol. 4686 C). Nasjonalbiblioteket. Oslo.
- Aure, A. (1915, 8. mai). Nynorsk boklista. I: *Den 17de Mai*.
- Aure, A. (1916a). *Kvinnor i den nynorske bokheimen. Stutte livsskildringar*. Kristiania: Anton Aure.
- Aure, A. (1916b). *Nynorsk boklista. Skrifter i bokform paa norsk - Bygdemaal og landsmaal – 1646-1915*. Kristiania: Olaf Norlis forlag.
- Aure, A. (1919-ca. 1950). *Biografiske opplysningar*. (Ms.fol. 4302). Nasjonalbiblioteket. Oslo.
- Aure, A. (1921). *Nynorsk boklista. Andre bandet. 1916-1920. (Med tillegg til fyrste bandet)*. Oslo: Samlaget.
- Aure, A. (1921, 10. oktober). *Dei som vil tinga. Agder Tidend*.
- Aure, A. (1923). *Ungdom og bøker. Ei liti rettleiding for norsklynd ungdom som vil faa seg eigi boksamling*. Bjørgvin: Det vestlandske maalkontor.
- Aure, A. & Dalgard, O. (1926). *Nynorsk boklista. Tridje bandet. 1921-1925*. Oslo: Samlaget.
- Berge, R. (1924, 14. januar). *Ein fyregangsmann. I: Gula Tidend*.
- Bergens museum. (1933). *Aarbok 1932*. Bergen: Bergens museum.
- Birkeland, B. et al. (red.) (1968). *Det Norske Samlaget 1968-1968*. Oslo: Samlaget.
- Brandsæter, S. & Engelstad, S.A.H. (red.) (2011). *Kunnskap – samlinger – mennesker. Universitetsbiblioteket og forskningen gjennom 200 år*. Universitetsbiblioteket i Oslo.
- Collin, T. (1961). *Bibliografier i manuskript*. Bergen.
- Dalgard, O. (1925). *Anton Aure. For Folkeopplysning. Tidsskrift for boksamlinger og folkeakademier. Bind X, 5-8*.
- Dalgard, O. (1929). *Bragegilde. I Bondeungdomslaget i Oslo. 30-årsskrift (s. 327-333)*. Oslo: Bondeungdomslaget.
- Darnton, R. (2003). *Hva er bøkens historie? I T. Rem (red.) Bokhistorie (s. 43-70)*. Oslo:

Gyldendal.

- Eidsfeldt, A. (2011). Fra sur plikt til milde gaver. Tilvekst av norsk historisk litteratur til Universitetsbiblioteket 1817-70. I R. Hemstad (red.). *Oppllysning, vitenskap og nasjon. Bidrag til norsk bibliotekhistorie* (s. 137-174). Oslo: Novus.
- Gallis, A. (1942). *Nynorsk bokliste. Fjerde bandet. 1926-1935. (Med tillegg)*. Oslo: Samlaget.
- Gardåsen, T.K. [ca. 2016]. Rikard Berges handskriftsamling. Hentet 16. juni 2018 fra <https://telemarksarkivet.no/2016/02/12/rikard-berges-handskriftsamling/>
- Gjendem, O. (1997). Minnesteinen over universitetsstipendiat Anton Aure – eit 70-års minne 1927-1997. I *Gammalt frå Fræna* (s. 234-248). Fræna: Fræna sogelag.
- Grepstad, O. (2002). Elenus talknusaren: Peder Hovdan. I: *Det nynorske blikket* (s.140-156). Oslo: Samlaget.
- Grepstad, O. (2006). *Viljen til språk*. Oslo: Samlaget.
- Grepstad, O. (04.09.2009, 4. september). *Det Norske Samlaget*. Allkunne. Hentet 01. juni 2018 fra <https://www.allkunne.no/framside/tema-nynorsk/institusjonar-organisasjonar-med-meir/det-norske-samlaget//29/856/>
- Grepstad, O. (2017). *Vinje-bibliografien*. Ørsta: Nynorsk kultursentrum.
- Halle, M. (2000). *Foreløpig rapport om innholdet av «Aure-samlingen»*. Nasjonalbiblioteket. Oslo.
- Halle, M. (2001). *Norsk boksamling, grunnlagd av Anton Aure. Arkivkatalog – et forarbeid*. Høgskolen i Oslo, Avdeling for journalistikk, bibliotek- og informasjonsfag.
- Halse, P. (03.09.2010, 3. september). *Andreas Austlid*. Allkunne. Hentet 01. juni 2018 fra <https://www.allkunne.no/framside/biografiar/a/andreas-austlid//79/1056/>
- Haugland, K. (1981). Dei eldste målorganisasjonane. I: Noregs Mållag. *Målreising i 75 år* (s. 17-41). Oslo: Fonna.
- Henden, J. (2011). Universitetsbiblioteket og dei nasjonale bibliotekoppgåvene 1870-1922. I R. Hemstad (red.). *Oppllysning, vitenskap og nasjon. Bidrag til norsk bibliotekhistorie* (s. 175-202). Oslo: Novus.
- Ivar Aasen-tunet. (2013, 12. mars). *Anton Aure-samlinga*. Hentet 29. april 2018 fra <http://www.aasentunet.no/?module=Articles&action=Article.publicOpen&id=1332>
- Keilhau, W. (1916, 3. juli). Nynorsk bibliografi. *Den 17de mai*, s. 1.
- Koht, H. (ca. 1893-1965). *Brev til Halvdan Koht*. (Brevs. 386). Nasjonalbiblioteket. Oslo.
- Kolsrud, O. (1903-1945). *Brevsamling. Brevveksling med enkeltpersoner*. (RA/PA-0377/D/Da/L0035 Brev Mappe nr. 166-170). Riksarkivet. Oslo
- Kolsrud, O. (1917). Nynorsk boklista. Skrifter i bokform paa norsk – bygdemaal og landsmaal

- 1646-1915. *Nordisk tidskrift för bok- och biblioteksväsen*. Uppsala. 4, 221-234.
- Kolsrud, S. (1922, 20. februar). Eit akademi for det norske maalet. *Den 17de Mai*.
- Kulturrådet (2016). *Vurdering av samlinger. Veiledning. Vurdering av kunst- og kulturhistoriske samlinger*. Oslo: Kulturrådet
- Midttun, O. (1968). 1868-1918. I B. Birkeland et al. (red.): *Det Norske Samlaget 1968-1968* (s. 59-98). Oslo: Samlaget
- Munthe, W. (1925): Anton Aure 1884-1924. Et eftermæle. *Nordisk tidskrift för bok- och Biblioteksväsen*, 12, 63-66.
- M[unthe], W. (1932). Professor Hannaas' boksamling. *Nordisk tidskrift för bok- och Biblioteksväsen*, 19, 148-149.
- Møre folkehøgskule. (1914). *Møre folkehøgskule i femtan aar*. Ørsta: Møre høgskulelag.
- [N.N.] (1919, 11. september). Statsstipendiat Anton Aure. *Romsdals budstikke*.
- [N.N.] (1979). *Ad Aure-samlingen* [Internt brev fra lederen av Norske avdeling til overbibliotekaren ved Universitetsbiblioteket i Oslo]. Nasjonalbiblioteket. Oslo.
- Nerbøvik, J. (1992). *Ivar Aasen-senteret. Eit nasjonalt senter for nynorsk skriftkultur. Forprosjektet*. Volda: Ivar Aasen-senteret.
- Norge. Stortinget. (1919). *Stortingsforhandlinger*. Vol. 68 Nr. 7a. Oslo: Stortinget. S. 1108.
- Norsk boksamling. (ca. 1926-1950). *Årsmeldinger*. ([Uten signatur]). Nasjonalbiblioteket. Oslo.
- Nynorsk kultursentrum. (2002). *Årsmelding og rekneskap 2001*. Hentet fra <https://www.aasentunet.no/filestore/PDF/rsmeldingar/E7E37AA0A5CC4FD3B70E2B6D395B8ACA.pdf>
- Nynorsk kultursentrum. (2006). *Årsmelding og rekneskap 2005*. Hentet fra <https://www.aasentunet.no/filestore/PDF/rsmeldingar/5051629222F34EFE99EB7FC35E821A3E.pdf>
- Rue, O.Hr. (1968). 1918-1968. I B. Birkeland et al. (red.): *Det Norske Samlaget 1968-1968* (s. 99-145). Oslo: Samlaget.
- Russell, R. & Winkworth, K. (2009). *Significance 2.0. A guide to assessing the significance of collections*. 2. utg. Australia [Adelaide?]: Collections Council of Australia Ltd.
- Samlaget. (1926). Årsmelding for 1925. I: *Syn og Segn*, 298-299.
- Samlaget. (1930). Årsmelding for 1929. I: *Syn og Segn*, 234.
- Samlaget. (1937). Årsmelding for 1936. I: *Syn og Segn*, 333.
- Samlaget. (1954). Årsmelding for 1953. I: *Syn og Segn*, 283-288.
- Skard, S. (1928): Norsk Boksamling grunnlagd av Anton Aure. *Nordisk tidskrift för bok- och*

Biblioteksväsen, 15, 47-52.

Skard, S. (1929, 31. mai). Til alle maalfolk. *Sunnhordland*.

Skard, S. (1935). *Anton Aure*. Særtrykk av Ung-Noreg. Oslo: Norsk boksamling.

Skard, S. (1980). *Solregn. Ein sjølvbiografi*. Oslo: Samlaget.

Stegane, I. (1987). *Det nynorske skriftlivet. Nynorsk heimstaddikting og den litterære institusjon*. Oslo: Samlaget.

Stegane, I. (2003). Eit nytt skriftliv får rom. I T. Rem (red.) *Bokhistorie*. (s. 165-179). Oslo: Gyldendal.

Takle, M. (2009). *Det nasjonale i Nasjonalbiblioteket*. Oslo: Nasjonalbiblioteket.

Torleiv Hannaas. (2017, 5. august). I Wikipedia. Hentet 16. juni 2018 fra

https://no.wikipedia.org/wiki/Torleiv_Hannaas

Universitetsbiblioteket i Bergen. (2000, 6. desember). *Torleif Hannaas boksamling*. Hentet 16. juni 2018 fra

<http://www.ub.uib.no/avdeling/spes/magasin/spesialsamlingssider/hannaas.index2.htm>

Universitetsbiblioteket i Oslo. (1815-1986). *Sakarkiv alfabetisk*. (RA/S-4102/D/Df/L0003/0002 – Aures boksamling). Riksarkivet. Oslo

Universitetsbiblioteket i Oslo. (1983). *Norvegica : minneskrift til hundreårsdagen for opprettelsen av Universitetsbibliotekets Norske avdeling : 1883-1. januar-1983*. Oslo: Universitetsbiblioteket.

Universitetsbiblioteket. (s.a.). *Universitetsbibliotekets Håndskriftsamling. Katalog over håndskrifter in quarto*. (8. 3971-4194). Nasjonalbiblioteket. Oslo.

Venås, K. (2005). *Sigurd Kolsrud*. Oslo. Novus.

